МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТАІ

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

89 (2401). | Ера, 5 ноябрь, 1959 шу. | Мах 20 кап.

Дунен халкъашта юкъерча хьалахи, СССР-а арахьарча политикахи, СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущёва докладахи лаьцца СССР-а Лакхехьарча Совето баь

СОЦАМ

Дунен халкъашта юкъерча хьалахи СССР-а арахьарча политикахи СССР-а Министрий Совета Председатела ноккъоста Н. С. Хрущева яьлча докладага ла а дийгIа, из йийца а йийца, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Советски Правительства арахьара политика йизза могайойла.

СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль.
1959 шера 31 октябрь.

Советски Социалистически республикай Союза Лакхехьарча Совето дерригача дунен тIарча мехкий парламенташка даь

КХАЙКАРАЛ

Дерригача адамашта вахара боккха лоархIам болча деша хьакъехьа дерригача мехкий парламенташка кхайк Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьара Совет.

Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш эггара бехктокхамерча латIа тIа доалаш лакхденнад. Атома, электроника, космос караерзаяра замано Iилмеи техникеи дегIайоалаяра эша бух боаццаш йоккхий торонаш хьайийлай. Цхьабакъда, нах боабеи материальни рузкъа хIалакдеи лаьрхIача гIулакхашка уж Iилмаи техникаи карагIдаьнна доккхий толамаш дIадахийтара бола кхерам тIа а эттаб адамашта.

ХIанзехьа а Iалаьмате дукха Iайний дуне хIалакде низ бола средстваш. Цхьабакъда, герз хьаделга тIа-тIа а сихлуш да, цу тамаше ийрчача гIулакха юкъе керда мехкаш чу а увзаш, халкъий вахара низ дIа а Iувдаш. Боккъалдар аьлча Iалаьмате дукха рузкъа дIадохийт нах боабе герз хьадарга, хIаьта миллионаш бола нах, дуккха халкъаш къеи сага ваха эша хьал доацаши дах. Герз хьадарои «шийлача тIемои» паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш телхаду, халкъашта юкъе бувзам а мехкашта юкъе торговли а хилара духьале еш йола карташ юкъеехк, мехкаша экономически дахьа дегI сецаду.

Сиххдаь герз хьадаро кердача тIема цIералла кховсаргда адамаш. Паччахьалкхений вIаши долча гIулакхашта юкъе ца тешами моастагIали латгача хана, дуккхача миллионех латта герзаца кийчъяь армеш вIаши духьал эттача хана, дуккха нах хIалакбе низ бола герз чудолча дуккхача бомбардировщикаша сигал го боахача хана, кIезита лайза а кот харцахьа ловзе, дуне хIалакде тарлургда. ТIаккха минуташка, чехка тIом гIоттаргба. Цу тIем тIа башхало хургьяц тылаи фронтаи юкъе, салташтеи маьрша бахача нахаи юкъе. Эзараш городаш, юрташ, фабрикаш, заводаш йохаергья, бIаьш миллионаш нах боабергба, культура чIоагIа мах бола памятникаш хIалакдергда цо. Иштта хIама дергда цо, нагахьа санна халкъашта, парламенташта, паччахьалкхенашта лакхлуш латта из кхерам юхатоха ца хой.

Фу де деза цу гIулакха? Мишта дIадоаккхаргда иштта этта хьал, наха сатем болаш, маьрша хьал мишта Iалащдергда?

ТIом хьойтаргбоацаш юхатоха цхьа хIама да. Из да — деррига герз ерригача паччахьалкхенаша дIадаккхар. ТIом беш йола средстваш дIаяьхача, деррига тайпа герзаш дIадаьхача, армеш дIахийцача, тIаккха тIоми наьха цIий Iоухилтеи дIа а даьнна, нах машарца бахаргба.

Массане а деррига герз дIадаккхаро цхьан тайпарча хьал тIа оттаю ерригa паччахьалкхенаш. Цхьанна а мехка зе дац цо, зе ца дарал совгIа, дерригача халкъашта тIера кхерам дIабоаккх цо. Герз кIезигдара хьакъехьарча боарамаша цхьайолча паччахьалкхенашта пайда бергба вокхарна зе а деш яха уйлаш, цхьаволча даькъе герз дIадаккхар дувцаш хулаш хинна уйлаш дIаяргья. Герз дIадоаккхаш контроль мишта лоаттае еза яха дешаш а дIадаргда. Нагахьа санна деррига герз массане а дIадоаккхе, тIаккха контроль а хургья долла хIама чулоацаши йиззаи.

Массане а деррига герз дIадаккхаро бокъонца йола керда этап хьаелларгья дунен халкъашта юкъерча гIулакхий историе чухь. Тайп-тайпара социально-экономически система йола паччахьалкхенаш машаре яхилга чIоагIа Iалащдулургда. Ерригa паччахьалкхенаш дика лоалахой санна яхаргья. Мехкаштеи халкъаштеи юкъе экономически, культурни, торговле бувзамаш дегIадоаладе эша керда торонаш гучаяргья. Къоасталургдоацаш хет тахан дунен халкъашта юкъера дуккха гIулакхаш. Цхьабакъда герз хьаделгеи армеши дIайоахе, цу сахьата гучаяргья уж гIулакхаш къоастаде эша торонаши наькъаши.

Тахан герз хьадарга дIаула Iалаьмате дукха рузкъеи ахчеи мукъадаргда. Ма дукха цIеноши, школаш, больницеш, ма дукха заводаш, электростанцеш, сунташ, наькъаш дахка йиш хургья цу рузкъах! Болхлоштеи ахархоштеи хьатIадоагIачоа тIа-тIа а лакхлуш латт налогаш, геттара лохлургья Iаламаи техникаи Iалаьмате йоккхий проекташ кхоачашъяра эша бух боаццаш дукха торонаш гучаяргья, алхха машара а вахар тоадара а гIулакха къахьега торо хургья Iилмахойи специалистийи.

Массане а деррига герз дIадаккхаро хьаелларгья экономически хьакъехьа тIехьадиса мехкаш дегIадахкара историе керда оагIув. Iалаьмате мела дегIабоагIа цу мехкий боахам хIанз. Азе, Африке, Латински Америке хIанз а мецеи ах мецеи бах миллионаш бола нах. Герз дIадаккхаро, Iалаьмате дукха рузкъеи ахчеи мукъа а далийта, из хоарцо дIаяккхара новкъостал дергда, дуккхача шерашка дегIа ца доагIаш тIехьабисаи колониальни мехкаш чехкатIа дегIадахкара гIулакх сихдергда, царна экономически новкъостал лара средствай керда хьаст хьа а беллаш.

Дулургдолаш дий-теш массане а деррига герз дIадоаккхилга хIанзарча этапе? Утопи яц теш из?

А, вай хана из утопи яц. СССР-а Лакхехьара Совет чIоагIа тешаш я из гIулакх дизза чакхдоаккхалургхиларах. Нагахьа санна массехк итташ шераш хьалха деррига герз массане дIадаккхара гIулакх чакхдаккхара эша кхоачам хиллал низаши средстваши хиннзеце, хIанз из идея Iалаьмате дукхача адамий, бIарччача халкъийи къамийи байракх а хинна дIаэттай. Из идея чакхъяккха хадданза къовсам лоаттабеш йоккха группа паччахьалкхенаш я хIанз.

Герз дIадаккхара гIулакх наха бе доал. ХIама хIалакдеш дола герз хьадаьд саго. Цунна дIа а доаккхалургда из, цо дIадаккха а деза из!

Вай ханара эггара а тIехьатетта йиш йоаца из дош къоастадара дика хьалаш эттад, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дикагIча оагIорахьа дегIадоагIача укх тIехьарча хана хIаьта а вета а. Дахо а герз хьаделга кхетам боацаши кхерамен хилар тIа-тIа а дукхагIа довз дуккха болча наха, парламентий членашта, общественни а паччахьалкхен а деятелашта. Нах массанахьа а «шийла тIом» дIабаккха гIерташ, дунен халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш низ юкъе а ца боалабеш, переговорийи барт барен ларда тIа къоастаде гIерташ ба.

Дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара Iалаьмате боккхача лоархIаме хилар СССР-а Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев Америка ВIашагIкхийттача Штаташка вахари из президентаца Д. Эйзенхауэраца вIашагIкхийтта хилари.

Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш кердача новкъа дегIадоаладара эша бокъонца йола торо хьаеллалуш латт адамашта хьалхашка: герз хьаделга дIадаккхар, дунен халкъашта юкъера дешаш къоастадеча переговорий метод цаI мара йоаца метод хилар.

ХIанз деррига а халкъий лоIамахи цар деналахи тийша да.

Цу тIехь къаьстта бехктокхаме я парламенташ, правительстваш, паччахьалкхен деятелаш. Халкъаш. харжархой парламенташка хьеж, цар шоай дош аларга. Парламенташи правительстваши къаьстта декхарийла я дунен халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш къоастадара наькъаш лаха, бокъонца уйла тIаяхийта, хьалхарча аргIах вай ханара эггара а доккхагIа дола гIулакх — герз дIадаккхара гIулакх а къоастадеш.

Герз хьадетта дIахо дахьа бакъдергдола политически, экономически, кхьдола бахьанаш дац. Герз дIадаккхара духьал латт алхха шоай хьалхарча плана тIа шоашта болча пайдана дола хьашташ увттаду. халкъашта дагадоаккхараши уж тIаккхача гIертараши хийра дола гIозараш. Цхьабакъда, цу гIозараша еш йола духьале дIайоаккхалургйолаш я. Адамий вахара хьашташа тIагIертта дIадех из духьале катьяр.

Массане а деррига герз дIадаккхара гIулакх чакхдаккха эша бокъонца дола наькъаш долаш да. Цо хьахьекха я Советски правительствос ВIашагIкхийттача Къамий Организаце хьажа юкъе йихьа предложенеш а. ХIанз кхьча мехкий правительствaexи парламентехи эггара хьалха йоккха паччахьалкхенаш а йолаш, цар дог цIенача лоIамах, хьашт хиларах юкъарло йоаццаш тийша да наха валар дахьа герз хьаделга соцадареи ца соцадареи дош, хьацаь латта герз дIадаккхари ца даккхари, адамаш дотла хIама хIалакдеча тIема новкъа дахар е маьршача новкъа дегIадахкар.

ХIаьта СССР-а Лакхехьарча Советага, Советски Союза правительствага диллача, уж, советски халкъа лоIам кхоачаш а беш, герз дIадаккха, дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбалар машар чIоагIбеча хIалахийта шоашкара доагIар де кийча я.

СССР-а Лакхехьара Совет тешаш я ВIашагIкхийттача Къамий Организаци хьожаргйолаш массане а деррига герз дIадаккхара программа юкъейихьача Советски правительства машаре инициатива йизза къоабал а еш, Советски правительства дIадоладаь из даькъала гIулакх кхьча мехкий парламентащеи правительствашеи кхетадергхиларах а хьаллоацаргхиларах а.

СССР-а Лакхехьара Совет теш дерригача мехкий парламенташеи парламентарашеи халкъаш унзарча Iазапа—герз хьадара кIалхара даха, герз дIадаккха, даиман а машар хургболаш дерригача адамашта никъ хьабелла шоай оагIонгахьара де могар дергхиларах.

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ

Москва. Кремль.
1959 шера 31 октябрь.

1960 шера СССР халкъа боахам дегIабара йолча Паччахьалкхен плана хьакъехьара

ЗАКОН

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1. Союзни республикай Министрий Советащца цхьана СССР Министрий Совето кийчъяь 1960 шера СССР халкъа боахам дегIабара йола Паччахьалкхен план, палатай Бюджетни комиссешеи Къамий Совета Экономически комиссеи даь хувцамаш юкъе а хьош, къоабагъе.

2. Палатай Бюджетни комиссейи Къамий Совета Экономически комиссеи заключенешка дIаязъяь латтача 1960 шера СССР халкъа боахам дегIабара йолча Паччахьалкхен планах лаьца яьча предложенешкеи белгалонашкеи а, хIаьта иштта СССР Лакхехьарча Совета палатай заседанешка депутаташа яьча предложенешкеи белгалонашкеи а хьожилгеи цу хьакъехьа йоагIаш йола решенеш елгеи СССР Министрий Совета тIадилла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 шера 30 октябре.

1960 шера йолча Советски Социалистически Республикай Союза Паччахьалкхен бюджета хьакъехьара

ЗАКОН

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. СССР Министрий Совето тIаена 1960 шера йола ССР Союза Паччахьалкхен бюджет Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеша яьча докладех тIайийца хувцамаши, хIаьта иштта Къамий Совета Экономически комиссе енна предложенеши юкъе а хьош, укх тайпара чIоагIъе: ерригача доходашта 772.990.487 эзар соми ерригача расходашта 745.808.593 эзар соми а долаш, доходаш расходел 27.181.894 эзар сом дукхагIа а йолаш.

Статья 2. Паччахьалкхении кооперативни предприятешкара а организацешкара а 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджете хьачуяхка еза доходаш 702.569.831 эзар сом оттае.

Статья 3. 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджета тIа халкъа боахамга — дIахо а еза-йоккха промышленностьи, гIишлоний индустрии, яйтеи кхачани промышленностьи, юрта боахами, транспорти, чуIеча цIеной-коммунальни боахами, халкъа боахама кхыдола доакъоши дегIадоаладарга — дIадахийта деррига а 328.487.968 эзар сом оттаде.

Статья 4. 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджета тIа социально-культурни гIулакхашка — массане а дешача школашка, техникумашка, лакхехьарча дешара заведенешка, Iилма-тохкама учрежденешка, фабрично - заводской дешара школашка, библиотекашка, клубашка, театрашка, кепа йоазонга, радиовещанега, просвещенеи культураи кхыча гIулакхашка: больницешка, берий яслешка, санаторешка, уназцIено лораяреи физически культураи кхыча учрежденешка; пенсешкеи пособешкеи — дIадахийта деррига а 247.782.162 эзар сом оттаде.

Статья 5. 1960 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджета тIа СССР обороната дIадахийта 96.121.000 эзар сом оттаде.

Статья 6. 1960 шера СССР Паччахьалкхен бюджета тIа паччахьалкхенна доал деш йола органаш Iалашъярга дIадахийта 11.106.008 эзар сом оттаде.

Статья 7. Доходаш 390.194.214 эзар соми расходаш 363.012.320 эзар соми а долаш, доходаш расходел 27.181.894 эзар сом дукхагIа а долаш союзни бюджет чIоагIъе.

Статья 8. 1960 шера йола союзни республикай паччахьалкхений ерригача бюджеташкара ахча 387.886.519 эзар сом а цу даькъе хIара республикана укх боараме а долаш оттаде:

(эзараш сомаш)

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика	231.853.381
Украински Советски Социалистически Республика	69.753.194
Белорусски Советски Социалистически Республика	11.054.518
Узбекски Советски Социалистически Республика	10.196.226
Казахски Советски Социалистически Республика	25.164.171
Грузински Советски Социалистически Республика	6.428.738
Азербайджански Советски Социалистически Республика	6.051.958
Литовски Советски Социалистически Республика	4.603.596
Молдавски Советски Социалистически Республика	2.974.009
Латвийски Советски Социалистически Республика	4.241.938
Киргизски Советски Социалистически Республика	3.351.212
Таджикски Советски Социалистически Республика	2.916.388
Армянски Советски Социалистически Республика	3.229.163
Туркменски Советски Социалистически Республика	3.148.315
Эстонски Советски Социалистически Республика	2.919.712

Ерригача паччахьалкхенга хьачу мел йоагIача налогехи доходехи союзни республикай паччахьалкхений бюджеташка 1960 шера дIачутеридола ахча укх боарамех чIоагIде:

а) оборотах налог хьачукхаьчача ахчах: РСФСР-а — 24,7 процент, Украински ССР-а — 27,7 процент, Белорусски ССР-а — 44,2 процент, Узбекски ССР-а — 47,9 процент, Казахски ССР-а— 100 процент, Грузински ССР-а — 63,6 процент, Азербайджански ССР-а — 59,1 процент, Литовски ССР-а — 61,6 процент, Молдавски ССР-а — 22,1 процент, Латвийски ССР-а — 11,2 процент, Киргизски ССР-а — 93,4 процент, Таджикски ССР-а — 80,1 процент, Армянски ССР-а — 59,0 процент, Туркменски ССР-а — 99,8 процент, Эстонски ССР-а—51,0 процент;

б) бахача нахагара йоаккхача подоходни налогах хьачукхаьчача ахчах: Туркменски ССР-гара дIамелъиккхача республикашта хIаранена 50 проценти Туркменски ССР бюджета чу 100 проценти;

в) 1960 шера юхейиса вкладаш дегIаяра чотах Паччахьалкхен трудовой сберегательни кассаша паччахьалкхен заемашка лоаттадеча ахчахи 1960 шера 3 процент йола Паччахьалкхен чухьара кхадж уха заем йохкарахи хьахиннача ахчах — 50 процент.

Саг йоалаянзеи маьре баханзеи, цхьаьи, кIезига дезал болаши болча СССР граждананашкара йоаккхача налогах хьаккхаьча а колхозашкара йоаккхача подоходни налогахи, юртбоахама налогахи, хьун доходехи хьаккхаьча деррига ахча союзни республикай бюджеташ тIа дIатIаяде.

1960 шера Казахски ССР бюджета 1960 шера халкъа боахам дегIабоалабара плана тIа белгалдаьхача балхашта хьожадаьча ахчах кхоачам хилийтар духьа союзни бюджета чура 5.090.246 эзар сом ахча хьожаде.

Статья 9. Къамий Совета Экономически комиссе капитальни вложенешта совнагIа хьахийца 440.000 эзар сом ахча союзни республикашта дIадекъалга СССР Министрий Совета тIадилла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 шера 30 октябре.

1958 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет чIоагIъяра хьакъехьа

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТО БАЬ СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1958 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет доходаш 672.354.613 эзар соми расходаш 642.749. 990 эзар соми а йолаш доходаш расходел 29.604.623 эзар сом дукхагIа а йолаш кхоачашъяра хьакъехьа оттаяь отчет чIоагIъе.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 шера 30 октябре.

ССР Союзеи Союзни республикайи бюджетни бокъонех дола

ЗАКОН

РАЗДЕЛ I

Юкъара положенеш

Статья 1. Советски паччахьалкхенна карарча дерригача ахчан паччахьалкхен фонд хьахулаш а цу чура ахча дIаухийташ а йола керттера финансови план я СССР Паччахьалкхен бюджет. СССР Паччахьалкхен бюджета юкъедоагIа промышленности, юрта боахами, транспорти, торговлии, халкъа боахама кхы доакъоши планах дегIадоаладарга а, къахьегамхой материальнии культурнии вахар тоадарга а, мехка оборонага а, паччахьалкхен Iаьдала органаши паччахьалкхен доалду органаши Iалашъярга а дIаухийташ дола Советски Союза национальни доходацара ахчан дакъа. СССР Паччахьалкхен бюджета чура ахча дукхагIча даькъа хьавIашагIкхет социалистически производство хадданза шерлуш а тоалуш а хилар бахьан долаш даим дегIаухаш латтача социалистически боахама доходех. СССР Паччахьалкхен бюджета доходаш вIашагIтохача дакъа лоац СССР гражданаша шоай доходех йоагIа СССР законаша оттаяь налогаш текхарца а шоаш раьза а болаш ахча дIачутеларца а.

СССР Паччахьалкхен бюджет оттаеча а кхоачашъеча а хана тIахьожам лоаттабу предприятейи организацейи финансови боахамеи балха а халкъа боахама планах царна енна заданеш кхоачашъяра а.

Статья 2. СССР бюджет вIашагIъеллай шоай лоIамах цхьатарра бокъонаш а йолаш вIашагIкхийттача республикаех хьахинна союзни паччахьалкхе лоархIаш йолча Советски Социалистически Республикай Союза паччахьалкхен вIашагIъеллача хьисапе. Цунга хьежжа СССР Паччахьалкхен бюджета чуйоагIа союзни бюджети союзни республикай паччахьалкхений бюджеташи.

Союзни бюджети союзни республикай паччахьалкхений бюджеташи цхьан СССР Паччахьалкхен бюджета чуйоагIаш хилар бахьан долаш Iалащду СССР халкъа боахам дегIабара плана тIа оттадаьча балхашта ахча хьожаделга а, ерригача Союза лоархIам болаш дола балхаш кхоачащдеча союзни республикаша дакъа лоацилга а, союзни республикай боахами культуреи масса оагIорахьара дегIаухилга а, цар шоайла новкъосталаш делга а.

Статья 3. СССР Паччахьалкхен бюджет оттаяр а, чIоагIъяр а, кхоачашъяр а, цун доходаши расходаши союзни бюджетаи союзни республикай паччахьалкхений бюджеташтеи дIанийсъяр а чакхдоаккх союзни республикашта къаьстта шоай бокъонаш а, автономни республикайи, моттигерча къахьегамхой депутатий Советийи бокъонаш а, Советски социалистически паччахьалкхен бюджетни система цаIи финансови политика цаIи хилар а Iалащдеш йолча демократически централизма принципах.

Статья 4. СССР Паччахьалкхен бюджет СССР Лакхехьарча Совето чIоагIъю цхьан шера — 1 январера дениз 31 декабрга кхаччалца. ЧIоагIъяь яьнна СССР Паччахьалкхен бюджет закон да.

Министерстваши ведомстваши, экономически административни районий халкъа боахама советаш, предприятеш, организацеш, учрежденеш декхарийла я СССР Паччахьалкхен бюджет нийса а бокъонца а кхоачашъе, шоашта теха деррига ахча ханнахьа бюджете дIачутела, дIаухийташ дола паччахьалкхен ахчаш чIоагIа лораде.

Статья 5. ХIара Советски Социалистически Республика союзни республика Лакхехьарча Совето чIоагIъеш йола союзни республика паччахьалкхен бюджет я.

Союзни республикай паччахьалкхений бюджеташта чуйоагIа союзни республикай республикански бюджеташ, автономни республикай паччахьалкхений бюджеташ, моттигера бюджеташ.

Статья 6. ХIара Автономни Советски Социалистически Республикашийи я автономни республика Лакхехьарча Совето чIоагIъеш йола автономни республика паччахьалкхен бюджет.

Автономни республикай паччахьалкхений бюджеташта чуйоагIа автономни республикай республикански бюджеташи моттигера бюджеташи.

Статья 7. ХIара края, областа, автономни областа, округа, района, города, поселкови Совета, юрта Совета хIаране шо-шоай къахьегамхой депутатий Совето чIоагIъеш йола моттигера бюджет я.

Статья 8. СССР Паччахьалкхен бюджета юкъейоагIа паччахьалкхен социальни страховане бюджет.

Паччахьалкхен социальни страховане бюджет Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето оттаеш а профессиональни союзий органаша кхоачашъеш а я.

Статья 9. Болхлоштеи гIулакхерча нахаи СССР-е еш йола социальни страховани паччахьалкхен чотах ю.

Паччахьалкхен социальни страховане ахча дIаухийт ханна болх бе ца могаш бисача наха пенсеш, пособеш теларга, кхалнах берах болча а цар береш деча а хана, санаторешкеи дом отдыхашкеи баха путевкаш ийярга, къахьегамхой материальнии культурно-бытовойи гIулакхашца Iалашбарга а иштта кхыча гIулакхашка а.

РАЗДЕЛ II

СССР-а Паччахьалкхен бюджет

Статья 10. СССР-а Паччахьалкхен бюджет оттаю ерригача СССР-а а союзни республикай а халкъа боахам дегIабоалабара планага хьежжа йолча доходехи расходехи.

Статья 11. СССР-а Паччахьалкхен доходашта юкъедохийт:

а) оборота тIара йолча налога а боалача пайдан тIара йолча отчисленей а предприятейи боахама организацейи доходий дакъа;

б) колхозашкара, предприятешкара, кооперативни системай организацешкара, общественни организацей предприятешкара йоагIа подоходни налог;

в) бахача нахагара йоагIа налог;

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

ССР Союзеи Союзни республикайи бюджетни бокъонех дола ЗАКОН

(ДIахододар. Долалур 1-ча агIо тIа).

г) СССР-а законодательствос оттаяь кхыйола доходаш.

Статья 12. СССР-а Паччахьалкхен бюджете чуйоагIача предприятей, боахама организацей, хIаьта иштта колхозий, кооперативни системай предприятейи организацейи, общественни организацеш йолча предприятейи паччахьалкхен платежаш увттаю СССР-а законашеи царех СССР-а Министрий Совето деча соцамашеи.

Бахача нахагара йоагIа налогови платежаш СССР-а Лакхехьарча Совето увттаю.

Статья 13. СССР-а Паччахьалкхен бюджета чуйоагIа расходаш дIайолх:

а) халкъа боахамга;

б) социально-культурни гIулакхашкен Iилмагеи;

в) мехка оборонага;

г) паччахьалкхен Iаьдала органаш, паччахьалкхен управлене, суда, прокуратура органаш лелаярга;

д) паччахьалкхен материальни финансовии торонаш Iалашъярга;

е) СССР-а законодательствос де чIоагIдаьча кхыдолча гIулакхашка.

Статья 14. СССР-а Паччахьалкхен бюджета чуйоагIаш лерхI СССР-а Паччахьалкхен бюджети союзни республикай бюджеташи чIоагIъеча хана юкъеяхийта йиш йоацаш хинна, халкъа боахамга, социально-культурни а кхыдолча а гIулакхашка дIаяхийта расходаш хьалийзара эша СССР-а Министрий Советеи союзни республикай Министрий Советийи резервни фондаш.

Статья 15. СССР-а Министрий Совето оттаеш йолча порядкага а СССР-а Паччахьалкхен бюджета проект оттаяра ханашка а хьежжа:

а) союзни республикай Министрий Советаша СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара плана а союзни республикай халкъа боахам дегIабоалабара планий а ларда тIа союзни республикай паччахьалкхен бюджетий проекташ а увттаю, уж СССР-а Министрий Совет хьажийтеи СССР-а Паччахьалкхен бюджета проекта юкъеяхийтеи дIачу а тел;

б) СССР-а Министерствашеи ведомствашеи СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара планах оттаяьча заданеи ларда тIа финансови планийи сметайи проект а увттаю, союзни бюджета проект оттаяра уж СССР-а Министрий Совете дIачу а лу;

в) Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето паччахьалкхен социальни страховане бюджета проект а оттаю, СССР-а Министрий Совете из хьожаргйолаши СССР-а Паччахьалкхен бюджета проекта юкъейохийтаргйолаши дIачу а лу;

г) СССР-а финансай Министерство хьалхехьа а хьож:

союзни республикай паччахьалкхен бюджетий проекташка, союзни республикай викалаша дакъа а лоацаш, цу проектех заключени ю;

паччахьалкхен социальни страховане бюджета проектага, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совета викалаша дакъа а лоацаш, цу проектах заключеня ю;

СССР-а Министерствайи ведомствайи финансови планий а сметай а проекташка, цар викалаша дакъа а лоацаш.

Цу лакхехьа йийцача проекташка хьежачул тIехьагIа СССР-а финансай Министерствос:

союзни бюджета проект оттаю;

союзни бюджета, союзни республикай паччахьалкхен бюджетий, паччахьалкхен социальни страховане бюджета проектай ларда тIа СССР-а Паччахьалкхен бюджета проект а оттаю, союзни республикай паччахьалкхен бюджетий проектехи паччахьалкхен социальни страховане бюджета проектахи яьча заключенешца цхьана СССР-а Министрий Совете дIачу а лу.

Статья 16. СССР-а Министрий Совето хьажа а хьеже, СССР-а Лакхехьарча Совете дIачу лу СССР-а Паччахьалкхен бюджета проект:

а) СССР-а Паччахьалкхен бюджет — доходий ерригача суммах, керттера доходаш хьахула хьасташ а къоастадеш, — расходий ерригача суммах, халкъа боахамга, социально-культурни гIулакхашка, мехка оборонага, паччахьалкхен Iаьдала органаш, паччахьалкхен управлене, суда прокуратура органаш лелаярга дIадохийтача ахчан ассигнованеш а къоастаеш;

б) союзни бюджет — доходий ерригача суммах, расходий керттера тайпаш а къоастадеш, хIаьта иштта бюджета чуйолха платежаши СССР-а къаьст-къаьстача министерствай а ведомствай а ассигнованеши дIа-юха нийс а еш;

в) СССР-а Паччахьалкхен бюджета юкъеяха союзни республикай паччахьалкхен бюджеташи паччахьалкхен социальни страховане бюджети:

г) паччахьалкхен союзни юкъарча налогаш тIарен союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чурча доходаш тIарен еча отчисленей боамах йола предложенеш.

Статья 17. СССР-а Министрий Совето СССР-а Лакхехьарча Совете дIачулуча СССР-а Паччахьалкхен бюджетага хьалхехьа а СССР-а Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеш хьож.

Статья 18. СССР-а Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеша:

а) СССР-а Паччахьалкхен бюджетага хьожаш шоай финансови планехи сметехи йолча СССР-а Министерствай а ведомствай а докладашка, союзни республикай паччахьалкхен бюджетий доходехи расходехи йолча союзни республикай докладашка, паччахьалкхен социальни страховане бюджета доходехи расходехи йолча Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совета докладага ладувгI, СССР-а Паччахьалкхен бюджета доходаши расходаши хувцаяларах лаьца СССР-а Министерствашеи ведомствашеи, союзни республикай Министрий Советаша, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето яьча предложенешка а хьож уж;

б) СССР-а Паччахьалкхен бюджетах йола заключенеш а увттаю, уж СССР-а Лакхехьарча Совете дIачу а лу.

Статья 19. СССР-а Лакхехьара Совет СССР-а Министрий Совета докладахи Союза Совета а Къамий Совета а бюджетни комиссеша яьча заключенеехи СССР-а Паччахьалкхен бюджетага хьож, хIаьта иштта СССР-а Паччахьалкхен бюджет ювцаш СССР-а Лакхехьарча Совета депутаташа юкъейоалаьйча предложенешка а хьож из.

Статья 20. СССР-а Лакхехьарча Совето чIоагIъю:

а) СССР-а Паччахьалкхен бюджет — доходий ерригача суммах, керттера доходаш хьайоала хьасташ а къоастадеш, — расходий ерригача суммах, укх гIулакхашка дIайолха ассигнованеш а къоастаеш:

халкъа боахама финансировани ярга;

социально-культурни гIулакххашка, царца паччахьалкхен социальни страховане бюджетах яраш а йолаш;

паччахьалкхен Iаьдала органаш, паччахьалкхен управлене, суда, прокуратура органаш лелаярга;

б) союзни бюджет;

в) паччахьалкхен союзни юкъарча налогаш тIарен союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чурча доходаш тIарен еча отчисленей боамаш.

СССР-а Паччахьалкхен бюджетера союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ увттаю хIара союзни республика доходий ерригача суммаген расходий ерригача суммаген хьежжа.

Статья 21. СССР-а Паччахьалкхен бюджетах дола закон массанега а довзийта арадоакх.

Статья 22. СССР-а Министрий Совето вIаштIехьадоакх СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъелга СССР-а финансай Министерствога, СССР-а министерствашкен ведомствашкен, союзни республикай Министрий Советашкен гIолла.

СССР-а финансай Министерствос, СССР-а министерствашеи ведомствашеи, союзни республикай Министрий Советаша Iалашду бюджета тIа оттаяь ерригa доходаш кхоачашъелга, алхха шоаш хьожаьяча а производственнии финансови планаш кхоачашъярга хьежжа а бюджетни средстваш кхом беш дIайохийтилга.

СССР-а Паччахьалкхен бюджета кассови гIулакх СССР-а Паччахьалкхен банко кхоачашду.

Статья 23. СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет оттаю СССР-а финансай Министерствос, СССР-а Министрий Совето оттаяьча порядкахи ханашкеи СССР-а Министрий Совете дIачу а лу.

Статья 24. СССР-а Министрий Совето СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет СССР-а Лакхехьарча Совете дIачу а лу.

Статья 25. СССР-а Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи Бюджетни комиссеш СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетага хьож, отчетах йола заключенеш увттаю, уж СССР-а Лакхехьарча Совете дIачу а лу.

Статья 26. СССР-а Министрий Совета докладахи Союза Совета а Къамий Совета а Бюджетни комиссей заключенехи СССР-а Лакхехьара Совет хьажа а хьож, чIоагI а ю союзни бюджет, союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ, паччахьалкхен социальни страховане бюджет кхоачашъярах йола отчеташ юкъейолха СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет.

СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетах СССР-а Лакхехьарча Совета соцам массанега а бовзийта кепа теха арабоакх.

Статья 27. СССР-а Паччахьалкхен бюджет кхоачашъеча СССР-а финансай Министерствос ю контроль чакхйоакх СССР-а Министрий Совето оттаеча порядках.

РАЗДЕЛ III
СОЮЗНИ БЮДЖЕТ

Статья 28. Ерригсоюзни лоархIам бола боахама а культурни а гIишлош хьалъяраи мехка оборона гIулакхаи эшаш дола ахча Iалашду союзни бюджето. Союзни бюджетага гIолла ахча дIа-юха декъ союзни республикашта цар экономика масса а оагIорахьара дегIайоалаяра, союзни республикашкарча халкъий хьалли культурни вахари тоадара.

Статья 29. Союзни бюджета чуйоагIа доходаш:

а) союзни республикай паччахьалкхен бюджеташка чудола дакъа доацаш предприятейи организацейи оборота тIера налог;

б) паччахьалкхен предприятешеи союзни подчинени йолча боахама организацешеи боккхача пайдах отчисленеш;

в) экономически административни районий халкъа боахамий советашка чуйоагIача предприятешеи боахама организацешеи боккхача пайдах еча отчисленей СССР Министрий Совето оттадаь дакъа.

г) союзни республикай паччахьалкхений бюджеташка дIалуш дола цхьа дакъа доацаш бахача нахагара йоагIа подоходни налог;

д) СССР законодательствос яххача тайпара таможенни а кхыйола а доходаш.

Статья 30. Союзни бюджете чуйоагIа расходаш:

а) союзни подчинене йолча предприятештеи боахама организацештеи финансировани елга;

б) союзни подчиненерча учреждешеи организацешеи просвешене, Iилма, культура, унахцIено лораяра, физически культура финансировани яра, иштта пенсеш дIателараи, кхыдолча социальни обеспечене гIулакхаштен дола ахча;

в) паччахьалкхен материальни а финансови а резерваш вIашагIйохкарга;

г) мехка оборонанна дIадода ахча;

д) паччахьалкхен Iаьдалеи СССР паччахьалкхен управленеи органашта а СССР Лакхехьарча суда а прокуратура а;

е) СССР законодательствога хьежжа союзни бюджетера кхыча гIулакхашта еш йола расходаш.

Укх закона 14 статья тIа яххача тайпара союзни бюджете чуйоагIа СССР Министрий Совета резервни фонд а.

Статья 31. СССР финансий Министерствос оттаяьча доходийи расходийи росписах кхоачашъю союзни бюджет, СССР Лакхехьарча Совето чIоагIъяьча бюджетага хьежжа.

РАЗДЕЛ IV
СОЮЗНИ РЕСПУБЛИКАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАШ

Статья 32. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташа боахамеи культураи гIишлош хьалъярга паччахьалкхен Iаьдала органашкеи союзни республикай паччахьалкхен управлене органашкеи гIолла дIадохийташ дола ахча хулийт.

Статья 33. Союзни республикай бюджеташ цар паччахьалкхен устройствага хьежжа вIашагI а йохк укх Законо яххача тайпара союзни республикай Лакхехьарча Советаша отта а ю.

ХIара союзни республика паччахьалкхен бюджет оттаяра а, цунга хьажара а, из чIоагIъяра а, кхоачашъяра а цхьатарра бокъонаш я.

Статья 34. Нагахьа санна СССР Паччахьалкхен бюджет чIоагIъяьчул тIехьагIа союзни республикай бюджетий расходаш тIатохаш е доходаш кIезигъеш СССР законаш е СССР Министрий Совета постановленеш арайоале, цу бюджеташта, СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъеча хана, союзни бюджето ахча хец; союзни республикай паччахьалкхен бюджетий расходаш кIезигйой е доходаш тIатохе дала доагIаш дола ахча союзни бюджете дIачу лу.

Статья 35. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташка чуйоагIа е доходаш:

а) пайдах дIакъоастадаь ахча а экономически административни районий халкъа боахама советашта, союзни автономни республикай Министерствашта ведомствашта, къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташта чуйоагIача предприятешкареи боахама организацешкареи доагIа ахча а, союзни бюджете дIачулуш долча экономически административни районий халкъа боахама советашта чуйоагIача предприятешеи боахама организацешеи баьккхача пайдах дIакъоастадаьча ахчангара дIаиккхача;

б) хьуна доход, колхозашкара йоагIа подоходни налог, кооперативни системай предприятешкареи организацешкареи общественни организацей предприятешкареи йоагIа подоходни налог;

в) юртбоахама налог;

г) бахача нахагара йоагIача подоходни налогах 50 процент дIакъоастадаь ахча;

д) паччахьалкхен пошлина, моттигера налогаши сбораши СССР законодательства оттаеш йола кхыйола доходаш.

Статья 36. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташка укх Закона 35 статья тIа лерхIача доходел совгIа дIачу лу:

а) пенсешта лаьрхIа дола паччахьалкхен социальни страховане ахча;

б) оборота налогах дIакъоастадаь ахча а СССР Паччахьалкхен бюджета тIа лерхIа кхыйола общесоюзни паччахьалкхен доходаш а.

Статья 37. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чуйоагIа е расходаш:

а) экономически административни районий халкъа боахама советаштеи, союзнии автономнии республикай министерствaштеи ведомствашетеи, къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитештеи чуйоагIача предприятештеи боахама организацештеи дIахецаш дола ахча;

б) союзни республикай учреждешеи организацешеи кхоачашдеча просвещенеи Iилмаи, культураи, унахцIено лораярeи, физически культураи гIулакхашка дIадохийта а пенсеши дукха бераш долча а цхьаь бахача а нanошта пособеши телара а социальни обеспечене кхыча гIулакхашка дIадохийта а ахча;

в) союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала органаши паччахьалкхен управлене органаши, халкъа судаши, союзни республикай кхыйола судебни учреждешеи иштта нотариальни контораши лелаярга дIадода ахча;

г) СССР а, союзни республикай а законодательствага хьежжа бюджеташ тIара финансировани еча кхыдолча гIулакхашка дIадохийташ дола ахча.

Укх Закона 14 статьята хьежжа союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта чуйоагIаш йола союзни республикай Министрий Советий резервни фондаш вIашагIйохк.

Статья 38. Союзни республикай паччахьалкхен бюджетий доходаши расходаши союзни республикай республикански бюджеташтеи автономни республикай паччахьалкхен бюджеташтеи, моттигерча бюджеташтеи юкъе дIанийсъяр союзни республикай законодательства къоастаду.

Статья 39. Союзни республикай Лакхехьарча Советий союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ шоаш чIоагIдеча хана укх Закона 20 статьяга хьежжа СССР Паччахьалкхен бюджета тIа союзни республиканна оттаяь доходаши расходаши тIатоха йиш я СССР Паччахьалкхен бюджета тIа союзни республика бюджета лаьрхIа общесоюзни паччахьалкхен налогехи доходехи дIакъоастадеш дола ахча ше долчча а дуташ.

Статья 40. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташта оттаяьча расходел совгIа план оттаеш долча шера юххье юхедиса ахчех кассай обороташта эшаш дола ахча вIашагIкхет. Кассай оборота эшаш дола ахча мел хила деза союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ чIоагIдеча хана къоастаду.

Кассай обороташта леладеш дола ахча шера чухь нийсъенна кассови разрываш дIаяхарга дIадахийта йиш а я цу шерре а бюджет чIоагIъеча хана хиннар миссел юхаметтаоттаде а деза.

Статья 41. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ кхоачашъеш тIакхийтта доходаш СССР-ен союзни республикайн законодательства оттаяьча порядках халкъа боахамга а социально-культурни гIулакхашка а, цу юкъе капитальни вложенеш а йолаш, дIадохийт.

Статья 42. Доходаш тIехкхоачашъярах е расходаш кхоярах шу йистедоалаш союзни республикай паччахьалкхен бюджетий расходел совъяьнна доходаш, экономически административни районий халкъа боахама советашта чуйоагIача предприятейи организацейи капитальни балхашта дIа а хьожадаь дIа а ца дохийташ дисача ахчангара дIаиккхача, союзни республикай Министрий Советашка а юс цар дIадахийта лаьрхIача гIулакхашка дIа а дохийт.

Экономически административни районашка чуйоагIача предприятештеи организацештеи капитальни балхашта дIа а хьожадаь пайда а ца эшаш диса ахча кхыча гIулакхашка дIадахийтара порядок СССР Паччахьалкхен бюджет чIоагIъеча хана оттаю.

Статья 43. Союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ кхоачашъяра отчеташ союзни республикай Лакхехьарча Советаша чIоагIъю.

Статья 44. Союзни республикай бюджеташ кхоачашъяра бола тIахьожам союзни республикай законодательства укх Законага хьежжа оттаяьча порядках бу.

Статья 45. Союзни республикай Лакхехьарча Советаша укх Законага хьежжа автономни республикайи къахьегамхой депутатий моттигашкерча Советийи бюджетни бокъонаш къоастаю.

Статья 46. СССР Министрий Совето СССР Паччахьалкхен бюджет оттаяра а кхоачашъяра а бокъонаш чIоагIъяра порядок оттаю.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
К. ВОРОШИЛОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1959 шера 30 октябре.

Сихха чакхдаха юрта боахама балхаш

ССКП обкома пленум

АргIанна йоагIа ССКП НохчГIалгIай обкома Х-гIа пленум хилар 2 ноябре. Пленумо дийцар организационни дош а хьажкIаш чуийца яхарей паччахьалкхенна дIаялареи, колхозашкара а совхозашкара а кхыдола юрта боахама балхаш йистедахареи дош а.

Кхыча балха тIа ваха хиларах ССКП обкома секретара а бюро члена а декхарех пленумо мукъавалийтар нов. М. К. Фоменко.

ССКП обкома секретаралла а бюро членалла а нов. **Цветков Алексей Георгиевич** хержав пленумо.

ШоллагIча дешах лаьца республика юрта боахама министра нов. **Я. В. Андреева**, ялата продуктай управлене начальника нов. **Л. А. Гончарова**, ССКП райкомий секретараша: Урус-Мартановски — нов. **В. Ф. Русина**, Шалински — нов. **С. Б. Мизаева**, Сунженски — нов. **И. М. Синяткина**, Наьсарен — нов. **Т. А. Тебоева**, ССКП МагIалбика горкома секретара нов. **И. А. Аванесова** яьча отчеташка ладийгIар пленумо.

Пренеех къамаьлаш дир нн. **Х. Р. Данилова** — ССКП Советски райкома секретара, **Г. В. Склокина** — ССКП обкома партийни органий отдела заведующе заместитела, **Х. М. Магомадова** — ССКП Грозненски райкома секретара, **П. М. Крутова** — ССКП Ачхой-Мартановски райкома секретара.

Пленуме къамаьл дир ССКП обкома хьалхарча секретара нов. **А. С. Трофимова**.

Пленуме къамаьлаш даьчар белгалдаьккхар, фуна йола хьажкIаш кхеяра вай республика боккха лоархIам болаш район хилар. ДикагIа йолча колхозаша, совхозий отделенеша, бригадаша, звеноша дика хьажкIаш кхеяьй укх шера, цхьоагIо йолаш хьажкIаш чуийца яьннай, дикача фух йола хьажкIаш дукха екхай паччахьалкхенга.

ХIаьта а, йоахар пленуме хиннараша, доккхий кхоачамбоацараш да хьажкIаш чуэцара а паччахьалкхенна дIаялара а балха юкъе. Цхьайолча районашка фуна йола хьажкIаш паччахьалкхенга йохкара оттаяь заданеш кхоачаш ца еш йисар кхерам болаш я. ХьажкIаш чуэцилга а паччахьалкхенна дIалулга а юхатеттаж дола керттера бахьан фуд аьлча, болх во вIаштIехьбаьккха хилар да. Магийта мегадгдоацаш дукха йоаю хьажкIаш. Цкъа чуийца яьннача кхашкара шозлагIа хьажкIаш чуэцача хана хIара гектара тIара итт центнераш яьха моттигаш я.

Фуна мегаргйолаш мел йола хьажкIаш паччахьалкхенна дIаялара динза даргдоацар де деза; къовсам лоаттабе беза цIенъяь хьажкIаш чуэцара, хIаьта нагахьа санна уж яхийта моттигаш хуле, шозлагIа чуэца а еза.

Массанахьа йолае мегаргйолаш опыт я цкъа хьажкIаш чуийца яьннача кхашка хьажкIаш йоаха комбайнаш тIа а хецаш, яхкийса хьажкIаш хьайоахача малгобекцаша Iомаяьр. Цу тайпара кхаш цIендича хIара гектара тIара совнагIа шишша центнер томараш тIехь хьажкIаш йоах.

Цу тайппара лоархIам болаш да гаргагарча хана чуийца яьнна, фуна мегаргйолаш мел йола хьажкIаш хьа а къоастаяь, паччахьалкхенга дIаялар.

ХьажкIаш чуэцилга а паччахьалкхенна дIалулга а шоаш вIаштIехьдоакххача хана колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла ба цунца шоай боахамаш гибридни дикатIча фухи йолча хьажкIашца дизза Iалашде. ХIаьта а, цу гIулакха йоагIача тайпара терко ца еш моттигаш я. ХIанззе а Iалашъяв хила еза кхоачамбалла йола дика семенной материал. Хила дезача тайпара дика хьажкIа фу доацаш йолча моттигашка, из дикагIчунца хувца деза.

Цу тайппара белгалдир пленуме цхьайолча районаша магийта мегаргдоацаш гуйран ялаташ дIадувлгеи зябь оахилгеи тIехьадоахаш хилар. Ховш да, укх шера дукххача колхозашеи совхозашеи хьажкIа хьувкъамаш лоха дахар соахка зябь ца оахаш, дукхагIа йола хьажкIаш бIаьстан юхье аьхача лаьтташка дIаер бахьан долаш хиннилга.

Кхоачамбоацараш дукха да хьайбай боахаме а. Къаьстта кIалдиса да шура яккхара а паччахьалкхенга йохкара а гIулакх. Укх тIеххьарча деношка цу гIулакха соахкарчул а тIехьайисай колхозаши совхозаши. Из хIана да аьлча, цхьайолча районашка детта доахан во кхабар а царна хий во меладар а, детта доахан эсала хилар а бахьан долаш да. Шоай боахаме эшача гIулакхашка цхьаккха тIахьожам боацаш дIаухийт шура. Пленуме хиннараша белгалдаьхар, мамогга сихагIа уж кхоачамбоацараш дIадаханза а ССКП ЦК Пленум хилале паччахьалкхенна шура дIаялара план кхоачашъяра мел эшар динза а дарг ца хилар.

Дийцача дешах лаьца пленумо яьча йоккхача решене тIа белгалду, республикера къахьегамхой политически къахьегамеи хьинар чIоагIгIа айдаларца Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара а хьатIайоагIача ССКП ЦК Пленума а накъа болхаш хилар.

ТIеххьарча хана хиннача доккхача хIамо — Н. С. Хрущева США бихьача исторически наькъои цох даьннача доккхача беркатои лаьттан тIарча миллионаш болча наькъ деташка тешам боссабаьб «шийла тIом» дIабаргхиларах а лаьттан тIа чIоагIеи бIаьхен машар оттаргхиларах а. Советски наха дика кхетаду боахаме вай доаха толамаш, мехка экономикеи культуреи сихха дегIакхувлар, мехка низ чIоагIбар дунен тIа лелача гIулакхашта юкъе боккха лоархIам болаш хилар.

Коммунистически партеи цун ленински Центральни Комитетои кхетабу советски нах даьхача толамех кхоачамбаь Iергбоацаш, майрра дIахьалхашкахьа ухаргболаш, дIахо а хаддаза производство дегIаухилгеи тоалулгеи, продукци дукхагIа арахецилгеи, къахьегама овсарле лакхъелгеи Iалашдергдолаш.

Республикерча колхозийи совхозийи балха тIа цхьадола толамаш хилар белгал а дь цу тайппара юртбоахама шу чакхдаккхара гIулакхаца доккхий кхоачамбоацараш хилар а хьахьекхар пленумо. ЧIоагтIа оарцагIдовла дезаш тIехьадисад хьажкIаш чуэцилгеи паччахьалкхенна дIалулгеи шоашта енна заданеш во кхоачашъеш йолча Урус-Мартановски, МагIалбика, Шалински, Грозненски, Наьсарен районашка. ХьажкIаш чуэцача колхозашеи совхозашеи деча балхашта во доал ду юрта боахама министерствос. Дукххача совхозий директораша, отделеней управляющеша хьажкIаш лораяра де деза гIулакх дац, хьажкIаш чуэцача хана дукха йоахкийт, лерттIа харжац, фуна мегаргйола хьажкIаш доаханна екх.

Пленумо декхарийла яьй парте райкомаш, райисполкомаш, республика юрта боахама министерство, ялата продуктай управлени хьажкIаш чуэцареи паччахьалкхенна дIаялареи балха юкъе доккхий кхоачамбоацараш дIадаха, колхозашкареи совхозашкареи организаторски болх чIоагIбе, сихагIа хьажкIаш чуийца яхара а паччахьалкхенна дIаялара а болх бе могаргдолаш мел бола нах а хIаьта иштта кхоачамбалла техникеи транспорти а оарцагIъяккха.

Республикерча цхьайолча районашка бIаьстан юхье дIаювча культурашта фу дIаоттадара болх во лелаш хилар белгал а деш, пленумо райкомаштеи райисполкомаштеи тIадиллад фу Iалашдара гIулакх миштлатт а хьежа, хIара колхозеи совхозеи фу дIаоттадергдола моттигаш кийч а яь, бIаьстан юхье ялаташ дIадера план бокъонца кхоачашъергйолаш хьажкIий а бIаьстан юхье дIаювча кхыча культурай а дикагIа дола фу Iалашде.

Цу тайппара белгалдаь пленумо, дукххача районашкарча колхозашеи совхозашеи зябь ахара болх тIехьарча хана мелбалийта хилар, теркал ца беш бита хилар, ялаташ чуийцачул тIехьагIа юхедиса гIадичаи кхашкара арадоаккхилга вIаштIехьадаьккха ца хилар. Райкомаштеи райисполкомаштеи пленумо тIадиллар зябьи Iаьржа параши ахара балхаш сихделга, бIаьстан юхье дIадуврг мел долча ялаташта оахаш йола ерригa зябь 20 ноябрь тIакхачалехьа аьха яргйолаш тракторни парко деннеи бийсаннеи ца соцаш оахам делга Iалашде.

Обкома пленумо декхарийла яьй парте райкомаш, райисполкомаш, колхозашкареи совхозашкареи юххьанцара партийни организацеш Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизараи хьатIайоагIача ССКП ЦК Пленумаи сийленца накъа дахар духьа социалистически яхь кхы а шерагIа йоаржае, юрта боахама продукташ яхара а паччахьалкхенна дIаялара а тIаийца социалистически декхараш дизза кхоачашдара болхлой, колхозникаш, юрта боахама специалисташ, комсомольски профсоюзнии организацеш оарцагIъяха.

СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехара порядках дола закон

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци Советски паччахьалкхене яларца оттаяь, социалистически демократизма керттерча положенех цаI йола депутат юхавехара бокъо — дерригa Iаьдал къахьегамхой кара долга а да харжархошта хьалхашка депутат бехктокхаме а оз.

Цунга хьежжа, Советски социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето СССР Конституце 142-ча статья тIа яххача тайпара оттаду:

Статья 1. Ше хержача хоржамий округерча дукхагIа болча харжархоша соцам бича СССР Лакхехьарча Совета депутат миччa хана а юхавеха бокъо я, нагахьа санна харжархоша шийна даь тешал бакъдаьдеце е депутата йоккхача цIерaца доагIаш доаца гIулакхаш леладьдале.

Статья 2. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехилга гIоттаде бокъо я общественни организацей а къахьегамхой обществай а: коммунистически союзи, кооперативни организацей, катирхой организацей, культурни обществай — цар центральни, республикански, краевой, областной, окружной, районни, городской органашка гIолла, цунна нийсса болхлойи гIулакхерча наьхен юкъерча собраней — предприятешкеи учрежденешкеи гIолла, ахархой — колхозашкеи юрташкеи гIолла, тIемахой — эскарий доакъошка гIолла.

Статья 3. Депутат юхавехилга гIоттадеш йолча общественни организацеша дIахойт депутатага из юхавехара бахьанаш дIа а довзийташ.

Депутата бокъо я из юхавехилга гIоттадаьча общественни организацешта а къахьегамхой собранешта а цар ше юхавехар гIоттадарах лаьца е дагахьа е йоазонца бакъдар дувца.

Статья 4. Общественни организацеша е къахьегамхой собранеша шоаш депутат юхавехилга гIоттадарах яь решенеш СССР Лакхехьарча Совета Президиуме йохьийт.

СССР Лакхехьарча Совета Президиум хьож хьаяйтача материалашка, тIаккха, нагахьа санна депутат юхавехилга укх Законо яххача тайпара гIоттадаьдале депутат юхавехара кхажамаш чутовсилга чIоагIду.

Статья 5. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехилга дувца а дувц, чIоагI а ду укх Закона 2-ча статья тIа ювцача общественни организацеша предприятешкеи, учрежденешкеи, колхозашкеи, эскархой доакъошкеи, иштта харжархой бахача моттигашкеи вIашагIтохача цу хоржамий округа харжархой собранешка.

СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехарах йола решени ю кулгаш хьалхьокхарца.

Статья 6. ХIара общественни организаце, иштта СССР хIара гражданина бокъо я СССР Лакхехьарча Совета Президиумо депутат юхавехара кхадж тоссилга оттадаьчул тIехьагIа депутат юхавеха а ца веха а ший хьаштдолчча тайпара СССР Конституце 125-ча статья тIа яххача бесса агитаци е.

Статья 7. Депутат юхавехара кхажамаш товсача хана ер Закон нийса кхоачашдой хьажараи кхажамаш чутейсараш лархIараи, цу хоржамий округе вIашагIйол Окружной комисси, цу чу боагIа общественни организацейи къахьегамхой обществайи, цул совгIа къахьегамхой юкъарча собранейи викалаш — председатель, председатела заместитель, секретарь, 4-негара 8-нега кхаччалца комиссе членаш юкъе а болаш.

Союза Совета депутат юхавехара кхадж тассара вIашагIъелла комисси чIоагIъю: краяштеи областаштеи екъалуча республикашка — краевой а областной а къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитета, хIаьта краяши областаши йоацача республикашка — республика Лакхехьарча Совета Президиумо.

Къамий Совета депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъелла Окружной комисси чIоагIъю е союзни е автономни республика Лакхехьарча Совета Президиумо автономни областе е къамий округа къахьегамхой депутатий Совета исполнительни комитета.

Статья 8. Харжархой собраней протоколаш тIа язду собрани хинна моттиг, ха, собране мел харжархой хиннаб, депутат юхавехараи ца вехараи мел харжархоша къаьст-къаьста кхадж тессаб.

Собране президиума берригача членаша кулгаш язду харжархой собране протокола тIа, из кхо ди дaлалехьа депутат юхавеха кхадж тассара вIашагIъеллача Окружной комиссе дIа а лу.

Статья 9. Харжархой собраней протоколашка хьежжа депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача комиссе лоархI депутат юхавехараи ца вехараи къаьст-къаьста мел кхажамаш чутайсад округе гIолла.

Депутат юхавехара кхажамаш чутовсарах дола протокол Окружной комиссе СССР Лакхехьарча Совета Президиуме дохьийт.

Статья 10. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавахийтарг лоархI, нагахьа санна цу хоржамий округерча дукхагIа болча харжархоша из юхавехара тIехьа кхадж тессабале.

Статья 11. ВIашкатеха пхи ди доладалалехьа депутат юхавехара кхажамаш товсара результаташ кепа а техе арайоах депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача Окружной комиссес.

Статья 12. СССР Лакхехьарча Совета депутат юхавехара кхажамаш товсача хана ер Закон толхадарах йола жалобаш къоастаю депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача Окружной комиссе.

Депутат юхавехара кхажамаш товсара вIашагIъеллача Окружной комиссе леладь харцахьа гIулакхаш дувцаш йола жалобаш къоастаю СССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
30 октябре 1959 ш.

СССР Лаккхехьарча Совета кхоалагIа сесси

О. А. Чахкиева къамаьл

(Нохч-ГIалгIай АССР, Орджоникидзевски избирательни округ)

Новкъостий депутаташ! ХIанз дукха халкъаш дахача вай социалистически Даьхене къахьегамхой Iалаьмате чIоагIа политически къахьегамеи хьинар айденна ба. Уж болх шоай Iалаьмате дикача цIейга — Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизарга, семилетка Iалаьмате йоккха программа кхоачашъяра лоаттабеча къовсама хьалхарча коталонзашеи вай мехка вахарчухь кердача хана, шерра коммунистически общество хьалъе йолаяьча хана, йоккхача перспективашеи дог гIоз а даькха.

Iалаьмате доккхий да Советски пачхьалкхено дакъа толамаш. Цу толамех Iалаьмате дика аьннад 1959 шера 6 октябре гор. Владивостокерча къахьегамхой митинге ше къамаьл деш Н. С. Хрущева. «Сенца дашха йиш я уж вай Iалаьмате доккхий толамаш — аьннад Никита Сергеевича —Вай эггара хьалкъал долашагIеи хьинар долашагIеи хилар да из? Нагахьа санна вайна иштта хеташ хилча, дукха нийса хургьяцар вай уйлаш. Дерригача халкъашта а могарггар шоай экономикеи культуреи дегIайоалае, нагахьа санна паргIатта къахьега а шоай хьинари говзали тIаахийта а йиш йолаш цар торо хилча. Къаьстта, дикагIа хIамаш карагIдоалаш, ший тайпара гIулакхаш долаш вай — эрсий, украинцаш, белорусаш, казахаш, узбекаш, гуржий, эрмалой Средни Азереи Прибалтикереи, вай Советски Союза къулбехьереи къилбаседереи халкъаш хилар дац из. Из да духхьал вай советски стройя, социалистически стройя дерригa ший творчески низаш тIадахийта халкъа торо луш хилар, хIаьта Iодкъами, эксплуатацин йовзаш воаца, ший мехка вizза да вола кортамукъа саг фу де низ кхоачартболаш ва дIахьокха торо хилийтар. Советски Союза толамаша социалистически строй капитализмал тIех хилар бокъонца бакъду».

Социалистически строй тIех хилар бакъдеш ярех пример я Нохч-ГIалгIай АССР экономикеи культуреи сихха дегIайоагIаш хилар. Пачхаьа хана цхьаккха хIаманца дакъа доацаш, тIехьайиса хиннача къаман окраинах Советски Iаьдал латтача шерашка масса а оагIорахьа дегIаьхка мехкара индустриально - колхозни районаш хиннай. Кхоачамболаш да революци ялалехьарча ханаца нийсйича 1958 шера Нохч-ГIалгIай промышленни производство 28-зза лакхъенна хилар белгалдича. ХIанз духхьал шин кIира а республика промышленносто арахец 1913 шера цо арахецаш хиннар миссел продукци. Мехкдаьтта доаккхар хинна ца Iеш, тIеххьарча шерашка тханцига дегIадаьхкад промышленноста лоархIамегIа дола доакъош—химически, энергетически, машиностроительнии.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIайчен культура дегIаяра толамех аьлча, ужаш а иштта доккхий да. Партеи правительстваи йоакхонца, вай мехкарча дерригача халкъий, эггара хьалха сийлахь-доккхача эрсий халкъа йоакхонца тха халкъа культурни тIехьадиса хилар дIададьннад.

Сийлахь-йоккха Октябрьски революци котъяьнначул тIехьагIа нохчашеи гIалгIашеи шоай дешари, йоазуви, литературеи, искусствои вIашагI а елла дегIайоалаяьй. Октябрьски революци ялалехьа тха наггахьа саг мара дийша хиннавац, хIанз 25 эзарнега кхоачаш лакхереи юкъереи специальни дешар дийша специалисташ ба тха болх беш. Республике 465 общеобразовательни школаш я, 11 лакхереи юкъереи специальни дешара заведенеш, 2 Iилма-тохкама институташ я.

Коммунистически партеи Советски правительствоси Iалаьмате доккха новкъостал ду тха республика. Из бакъду пачхаьалкхен бюджетах хаддаза дукхагIа телача ассигнованеша. Иштта республика бюджет 1958 шера 1957 шераца нийсйича 1,2-зза лакхъеннай. Укх шера Пачхаьалкхен бюджета счетах йола тха капиталовложенеш 1 млрд. сом гартга я, унахцIено лораяран, халкъа дешаран, социальни гIишлонеи дIадахийта лаьрхIар 336 млн. сом совгIа да. Духхьал тIехьарча шин шера республике хьалдаьд 140 эзар кв. метр нах чубаха цIенош, цул совгIа городашкеи юрташкеи хьалдаьд 35 эзар совгIа индивидуальни цIенош. Цу гIулакха цIенош хьадерашта дукха пачхьалкхен ссудаши стройматериалаши а дIахийцай.

Новкъостий! ХIанз, ворхI шера плана тIа лаьрхIар кхоачаш хулаш латтача хана, партеи цун Центральни Комитетои кIаьд ца луш ССКП XXI съездо оттадаь декхараш кхоачашдеш латтача хана, Нохч-ГIалгIайчу а, вай мехка массанахьа санна хIанзалца ца хиннача тайпара сиха дегIайоагIа экономикеи культуреи.

ЧIоагIа хьинар тIадахийта къахьег укх шера—семилетка хьалхарча шера — промышленни предприятей, транспорта, гIишлош еча организацей коллективаша. 1959 шера план ханал хьалха кхоачашъеш правительство 1964 шера, капиталовложенеш лакх ца еш семилетка йисте йоалаш хилийта лаьрхIача боарам тIа кхоачаеи лерхIаи социалистически декхараш тIа а нийца шоай дош кхоачашде берригa низ тIабахийтаб цар.

Иштта я уххаза са дIаювца безам бола царех цхьайола хьалхара итогаш. Валови продукцеи лоархIамегIа йолча промышленни продукцейи нийс бетта йола план 21 сентябре, вешта аьлча, лаьрхIача ханал 9 ди хьалхагIа кхоачашъяьй. Республике промышленни производство соахка цу хана хинначунца нийсйича укх шера 10,4 процент лакхъеннай, къахьегама овсарле 4 процентал совгIа лакхъеннай. Продукцех дIабода мах лохбарца 70 миллион сом совгIа пачхьалкхен ахча кходаьд. Йиллача ханал дикка хьалха, 20 октябре республика промышленносто валови продукци арахецара 10 бетта йола план кхоачашъяьй.

Ше лаьца яхь кхоачаш а еш къаьстта доккхий толамаш даьхад 10 бетта йола ший план 12 октябре кхоачашъяьча Грозненски химически завода коллективо. Соахка цу хана хинначунца нийсдича продукци арахецилга заводе 80 процент совгIа лакхденнад, химикаша уж толамаш даьхад хадданза Iилмаи техникаи карагIдаьннари, дикагIа йола къахьегама методаши балха юкъе кхувлар а технологически схемаши процессаши эргайоахаш тоаяр а бахьан долаш.

Нохч-ГIалгIайчен промышленноста керттера дакъа мехкдаьтта доаккхар дар. Бакъда массехк шера мехкдаьтта доаккхилга лакх ца луш эшалуш хьаденад тха. Кхыча тайпара да гIулакхаш хIанз. Геологийн буровикийн низаца республике хьайийлай керда мехкдаьтта доаккха моттигаш. ХIанз оаха мехкдаьтта доаккхилга 25 процент лакхдаьд. Цунца белгалдаккха дезаш да, мехкдаьтта даккхарах дIабода мах кердача моттигашка къаьнача моттигашкарчул дуккха кIезигагIа хилар, хIаьта Татареи, Башкиреи, Куйбышевски областеи доаккхача мехкдаьттах дIабодача маьха боарам тIа а латт из. Ховш ма дий Къилбаседа - Кавказа районера доаккха мехкдаьтта парафини, индустриальни даьтташи, тайптайпара дикагIа дола доагамаши, хIаьта иштта химически синтеза продукташи яха дикагIа йола бедал йолга. Из мехкдаьтта чакхдоаккхилга цу белгалъяьча районашкарчул кIезигагIа зе долаш а да.

Тха республика промышленность дегIайоалаяра боккха болх баьб, бакъда бе безар дикка дукхагIа ба. 1960 шера духхьал совнархоза предприятешка а промышленни производство 10 проценти капиталовложенеш 30 проценти лакхъе лаьрхIа я. Сихха дегIадоаладе лаьрхIа да промышленноста лоархIамегIа дола доакъош. Иштта, мехкдаьтта доаккхилга 15 процентал дукхагIа лакхлургда, аппаратура арахецилга—30 процент гаргга, синтетически спирт—37 процент, феноли ацетони — 50 процентал дукхагIа.

Боккха болх ба гIишлош хьалъеча бе безар. 1960 шера хьалъяь яккха езаш я Советски Союзе эггара хьалхара полиэтилен арахеца промышленни установка. Хьалъе йолалургья шекар доаккха завод, кхыйола предприятеш. Дукха хьалдергда нах чубахеи культурно-бытовойи цIенош.

Мехкдаьттан, химически, промышленноста кхыдола доакъоши дIахо дегIадоаладара, гIишлош хьалъяр сихдара декхараш кхоачашдара тхона новкъостал эш. СихагIа мехкдаьтта доаккхача кердача моттигашка балхаш дIадоладе, мехкдаьтта даккха доладе, республика чIоагIа эш дополнительни бурув тоха станокаши, турбаши, кхыйола оборудованеши, материалаши.

Цхьайолча совнархозаша, масала, Ленинградскии, Горьковскии, Орловскии, Тамбовскии Грознерча химически завода оборудовани оттаелга кхоачашдац. Из гIулакх кхоачашде а деза, дIахо йодача хана кхы иштта ца хилийтача бакъахьа а да.

ЧIоагIа низкъала да тха гIишлош хьалъяра техника Iалашъелга а. 1959 шера хинначарел дукха а кIезигагIа я 1960 шера хьожаяь фондаш. Оаха дех СССР Министрий Советагареи Госпланагареи Нохч - ГIалгIай мехкарча гIишлош хьалъеча организацешта оборудованецеи, гIишлош хьалъеча механизмашцеи, транспортацеи новкъостал делга.

Республике дуккха а моттигера бедал я. Бакъда царех кхоачамбалла пайдам-м эцац, оаха дийхадар лакхера дикал йолча мергелаш долча цемент хьаю завод юллилга. РСФСР Министрий Совето тха дехар хьал а лаьца, 1960—1963 шерашка цемент хьаю завод йилларах бола соцам тIайийцабар. Технически документаци а кийчъяь яьннай. Цхьабакъда, Федераце Госплано 1960-ча шерарча плана тIа завод хьалъе ахча хьожадаьдац. Тхона из харцахьа а хет, РСФСР Министрий Совето тIайийца соцам кхоачашбар а дех оаха.

Иштта дех оаха Назране кхаькхий тоаду завод юллилгеи Гудермес яхача городе медицински инструментий завод юллилгеи 1960 шерарча титульни спискашта юкъе дахьар а.

Промышленности, транспорти, гIишлош хьалъяри дегIадарца Нохч-ГIалгIай АССР дикка толамаш даьхад дIахо а колхозийи совхозийи боахамаш дегIадоаладара лоаттабеча къовсама тIехьа а. ССКП ЦК 1953 шерара сентябрьски Пленумеи цул тIехьагIа партеи правительстваи юрта боахама хьакъехьа даь соцамаш кхоачаш а деш, республико лоархIам боллаш лакхдаьд юрта боахама продукци хьаелга а. Iалама-климатически дIаьхий хьалаш долча Нохч-ГIалгIай мехка йоккхий торонаш я чехкка ялат а хьайбай продукташ а хьаделга лакхде.

Из декхар кхоачашдайтаргдола керттера культура, дика хьувкъаш хиларца дукха хана денз йовзаш а, моша доакъар а кхаьча ялат луш а, бIаьстан юхье дIайийча хинна ца Iеш, кIаш хиннача кхаш тIа а хьаухлаш йола хьажкIа я.

1958 шера ерригача республике юкъерча боарамах лаьрхIача хIара гектара тIара яьккхача 14,8 центнера ка болча ялата духьала 21,6 центнер хьажкIий яьлар Сунженски районерча колхозаша хIара гектара тIара томараш тIехьа 42,5 центнер хьажкIий яьккхар. Шалински районерча «Джалка» яхача совхозерча нов. Зармаева звенос 20 гектар кхай тIара хIара гектара тIара 124 центнер фуал яьхача хьажкIий яьккхай. Укх шера звенос тIаийцад хIара гектара тIара томараш тIехьа 200 центнер хьажкIий яккха, аьнна, декхар. Ший декхар цо сийленца кхоачаш а ду: хьагучох звенос хIара гектара тIара 210 центнерал кIезигагIа йоацаш йоаккхаргья. Назрановски районерча «Октябра 40 шу» яхача совхозерча нов. Кусиевай звенос 32 гектар долча кхай тIара, хIара гектара тIара томараш тIехьа 170 центнер хьажкIий йоакх.

ХьажкIаш хьалкхее а шортта доакъар Iалашде а йолча дикача торонех пайда а эцаш, республикерча юрта боахама къахьегамхоша хьайбай боахам а цун продукташ а дикка дегIадоаладаьд. Иштта, дIадахача пхе шера колхозашкеи совхозашкеи шура йоаккхилга шоззеи ахаззеи лакхделар, фуаш — 1,7-зза, тха — 1,2-зза. Уж продуктай тайпаш укх шера кхы а дукхагIа дIалургда пачхьалкхенна.

Дика дегIайоагIаргья республике комсийи сомийи бешамаш. Дукха ха йоацаш тханцига вIашагIъеллай 7 йоккха комсий совхоз. Лоаццача хана керда вIашагIъеххача совхозий болхлоша 6 эзар гектар комсаш дIайийнай, дукхагIа яраш механизированни машинаца цу гIулакха тоаьча хьу дIайогIача машинаца а йогIаш. Хьалхарча опыто хьахьокх комсаш дIайогIаш механизацех шера пайда эцарон дерригa агротехнически балхаш шоай ханнахьа даь дахарои комсаш дIайогIара оттаяь план тхота кхоачашъяйтаргхилар, хIаьта 1963 шерага тха комсаш лелаерий 18 эзар гектар комсаш а хургья.

Уж дIаегIа комсаш бокъонца лата йолаеннача хана эггара чухьанахьа лаьрхIача керда вIашагIъеххача совхозаша хIара шерра-шера 150—180 эзар тонн комсаш чуэцаргья, царех юаргьяраш — 60 эзар тоннага кхаччалца хургья. ДикагIа йолча комсаш лелаеча совхозашка а хьежаш, республика Тиркал дехьагIа яда колхозаш а йолаеннай комсий бешамаш чехка шеръе. Иштта аьлкъаца, Нохч-ГIалгIай АССР гаргарча шерашка дукха комсаш а лелаеш, дикагIа дола чхьагIараши комсий сокаши хьадеш йола йоккха база хургья.

Нохч-ГIалгIай мехка юрта боахам доакъошта юкъе пайдане да диткъа тха дола жа леладар. ХIанз укх сахьате уж тайпа жа ах миллион совгIа да. ТIехь-тIехьагIа лакхлургба цу жево пачхьалкхенна луш бола пайда. Бакъда, республика доазон тIа кхоачамбалла даьгIенаш ца хиларо юхатет диткъа тха дола жа дегIадоагIилга. Нийсса хургдар, нагахьа санна Федераце Министрий Совет Тиркал дехьа шаьрача ядача даьгIенех Iаьржача лаьттехи дикагIа пайда эцара дешага хьожаре а цу гIулакха тхона кхы тIа эшаш дола лаьтта а денна новкъостал доре а.

Иштта республика боккха лоархIам болаш а тIехьадаккха йиш йоацаш а да хина гIулакх. Ховш да, тха мехкара дукхагIа дола лаьтташ йокъал латтача зона юкъе долхаш хилар. Цудухьа РСФСР юрта боахама Министерства 1960 шера йокъал латтача лаьтташка хиш дехилга вIаштIехьадаккха деза, 16 эзар гектар лаьтта хий дулларгдолаш Терско - Кумски канала тIара Наурско-Шелковски гаьнахи, хIаьта иштта Гудермесерча шаьрача моттигашкеи, Аргунски системашкеи, СаьмуIашкарча аренашкеи Алхан-Чуртски аренашкеи а дуллаш. Цунца дIаболабе беза Надтеречни канал даккхара болх, 1962-ча шерага йисте а боаккхаш.

Республике цхьайолча нах бахача моттигашка геттара во латт молача хина гIулакх. Цу дешо дIадех, декхарийла йолча ведомстваша лоаман районашка разведочно-поисковии артезианскии скважинашта бурув тоха а Назрановски районерча 8 юрта водопровод йилла а тхона новкъостал дар.

Новкъостий депутаташ! Советски вежарий санна барт тайнача къамий дезала юкъе дог гIоздаларца, хьинаре къахьегаш да нохч-гIалгIай къам. Даьхе дукха езарца, гIоздаьннача дегаца дувц цо тIа-тIа а ше доахаш дола керда толамаш. Цунна гу уж толамаш доахийтар а денгара ди массаз дала республика хозъер а Коммунистически партеи, цун Центральни Комитетеи, Советски правительстваи, къаьстта, нохч-гIалгIай къамо боарам боаццаш доккха баркал оалаш волча новкъоста Н. С. Хрущевеи еш йола йоакхо хилар.

Аз, кхыболча, къамаьлаш даьча депутаташа санна хьаллоац Лакхехьарча Совете оттадаь СССР халкъа боахам дегIабарах йола Пачхьалкхен плани Пачхьалкхен 1960 шера йола бюджети чIоагIъярах йола предложени. Аз дош лу Нохч-ГIалгIай АССР, дерригача советски халкъо санна, Советски Союза Коммунистически партеи новкъост Н. С. Хрущев керте латтача цун ленински Центральни Комитетеи хьалхленца 1960 шера де дезаш хьалхашка латта декхараш кхоачашдара берригa ший низ тIабохийтаргхиларах а, цунца вай мехка коммунизм хьалъяра балха юкъе сийлен дакъа лоацарггхиларах а. **(ТIоараш тах).**

Сурта тIа: Йоккхача Кремлевски Двореце СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сессе Союза Советои Къамий Советои цхьана еш йола заседани.

В. Соболева а А. Баталова а сурт. ТАСС фотохроника.

1959 шера пачхьалкхено хьайбай продукташ ийяра а колхозашкеи совхозашкеи хьайбаш дебадара а план кхоачашъяра хьакъехьа

СССР Министрий Совета чуйоагIача Центральни статистически управлене бaь Хоам

ССКП XXI-гIча съезда решенеша оттаяь ворхI шера плана тIара заданеш ханал хьалха кхоачашъе, аьнна, шоаш тIаийца декхараш кхоачашдеш хиннача юрта боахама къахьегамхошта 1959 шера хьайбаш кхы а дебаде а, хьайбай продукташ дукхагIа яха а, пачхьалкхенга йохка а карагIдаьннад.

Ханал хьалха кхоачашъяьй шера йола план, дулх эцара — 100,2 проценти, фуаш эцара—101 проценти, тха эцара — 102 проценти.

20 октябрь тIакхоачаш ийца 5 миллиони 986 эзари тонн дулх (дийна долаш эзача), соахка 9 беттаи 20 дийнахьеи ийцачул 1 миллиони 723 эзари тонн, е 40 процент дукхагIеи, 1953 шера цу ханналца ийцачул 2,5-зза дукхатIеи да.

Укх шера ийца 5 миллиарди 381 миллиони фуаш, 1958 шера 20 октябрь тIакхоачаш ийцачарел 1 миллиарди 105 миллиони, е 26 проценти дукхагIа а 1953 шера цу ханналца кийчдаьчул 2,2-зза дукхагIа а.

1959 шера 20 октябрь тIакхоачаш ийца 343 эзар тонн тха, соахка цу ханналца ийцачул 43 эзар тонн, е 14 процент дукхагIа а 1953 шера цу ханналца ийцачул 1,9-зза дукхагIа а да.

Ийца 22 миллиони 287 эзари тонн шура, 1958 шера 20 октябрь тIакхоачаш ийца хинначул 2 миллиони 797 эзари тонн, е 14 процент дукхагIа а 1953 шера цу ханалца ийца хинначул 2,3-зза дукхагIа а я.

1959 шера 20 октябрь тIакхоачаш хьайбай продукташ эцара план хIара союзни республико кхоачаш мел яьй хьахьокх укх лохерча таблицо:

	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца проценташца нийсйича	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца проценташца нийсйича	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца нийсйича	Шера план кхоачашъяра процент	1959 шу 1958 шерарча ханаца проценташца нийсйича
РСФСР	100,1	143	92	115	100,3	127	101	116
Украински ССР	94	126	98	114	104	124	104	114
Белорусски ССР	92	122	96	118	104	135	79	107
Узбекски ССР	99,8	134	104	127	109	118	103	107
Казахски ССР	136	188	91	107	117	130	102	119
Грузински ССР	86	123	96	114	95	119	102	114
Азербайджански ССР	90	122	96	111	96	105	105	110
Литовски ССР	95	140	99	115	97	118	82	103
Молдавски ССР	82	109	112	130	89	106	106	115
Латвийски ССР	108	173	90	113	90	148	91	109
Киргизски ССР	97	149	92	107	102	130	105	112
Таджикски ССР	98	152	105	120	112	126	100	106
Армянски ССР	85	112	98	107	65	110	100,6	104
Туркменски ССР	85	114	98	103	98	119	97	101
Эстонски ССР	100,1	158	86	116	104	146	87	136

Пачхьалкхено дIахо а хьайбай продукташ ийеш латт.

* * *

1959 шера а дегIаихаб колхозийи совхозийи хьайбай боахам. 1-гIа октябрь тIакхоачаш колхозашкеи совхозашкеи хинна хьайбаш дар: доахан — 48 миллион бежан, е 1958 шера 1-гIча октябре хиннаращца нийсдича 118 процент, цу даькъе 15,7 миллион етт е 112 процент. Хьакхарч — 46,2 миллион, е 1958 шера 1-гIча октябре хиннаращца нийсйича 119 процент, жа — 111,9 миллион, е 104 процент, оалхазараш — 243,3 миллион, е 150 процент.

1953 шера 1 октябрь тIакхоачаш хиннаращца нийсдича колхозашкареи совхозашкареи хьайбаш тIаккхийттад: доахан — 37 процент, цу даькъе 53 процент детта доахан; хьакхарч — 78 процент, жа—19 процент, оалхазараш — 85 процент.

ХIара союзни республике хьайбаш мелла тIаккхийттад хьахьокх укх таблицо:

	Доахан	Цу даькъе детта доахан	Хьакхарч	Жа	Оалхазараш
РСФСР	119	112	120	104	153
Украински ССР	121	116	118	104	141
Белорусски ССР	114	112	118	81	156
Узбекски ССР	110	116	116	99	150
Казахски ССР	113	106	123	109	150
Грузински ССР	105	104	124	104	160
Азербайджански ССР	101	106	112	104	133
Литовски ССР	125	113	121	84	138
Молдавски ССР	121	122	122	102	160
Латвийски ССР	113	105	111	95	122
Киргизски ССР	107	108	130	104	219
Таджикски ССР	106	112	123	90	210
Армянски ССР	105	109	114	106	166
Туркменски ССР	100,2	103	100,7	96	158
Эстонски ССР	118	105	110	107	130

СССР Министрий Совета чуйоагIа Центральни статистически управлени.

СихагIа чуэца хьажкIаш

ХьажкIаш дика кхаьча яц, яхаш уж чуэцар тIехьадаьхад «Назрановски» совхоза цхьайолча отделенешка, хIаьта а укх тIеххьарча ворхI-бархI дийнахьа партеи райкома кулгалца юрта коммунисташа, активисташа, комсомольцаша дика вIаштIехьабаьккха, юрташка бахача нахаца политико-массови болх дIаоттабарца хьажкIаш чуэца дукха нах арабаьннаб. Нагахьа санна хьалхарча деношка Iаьли-Юртара хьажкIаш хьаяха 30—40 саг аравийнавале хIанз 100—120 саг аравувл. ДукхагIа болчара нормаш тIехкхоачашъю. Бацаев Iаьлас ший звеноца хIара денна 56 тIех центнер хьажкIаш хьа а йоахаш, моша яраш цхьан оагIорахьа къоаста а еш машина тIа а йотташ дIакхухьийт. Звеноца 11 саг ва. Ше коммунист а цул совгIа парторг а хиларга хьежжа дика звено вIашагIа а елла къахьегаш ва Татриев Бексолта ший сесагаца Салихьатаца, 9,6 центнер хьажкIаш хьайоах цо хIара денна. Воккхача сага Евлоев Ахьмада а сатийна дац еррига юрт балхашка араяьлча цIагIа вагIа. Шийца кхы ткъо воккха саг волаш хьалхарча дийнахьа араваьннав из совхоз новкъостала.

Бакъда, хьажкIаш хьаяха арабувла нах балха дIаувттабар а, цар дийнахьа баь болх дIаязбар а ледаро лел отделене. Болхлой раьза бац шоаш хIара денна баь болх дIаязбеш ца хилара. Цул совгIа каст-каста хьаяьха хьажкIаш бийсан араха юс. Отделене тоъаргйолаш транспорт я, хIаьта а из гIулакх ледара леладу.

Полевой стане шин дийнахьа латт Гудермесски районерча «ДоттагIал» яхача совхозера новкъостала яйтари «Назрановски» совхозера яри «КУ-2» яха хьажкIаш чуэцаш йола ши комбайн. Гудермесера енар а совхозера яр а хьажкIаш хьаяха кийча хиннаяц.

— Кхыча комбайнашца яьхай оаха хьажкIаш хьа. Из еха яр. Яр комбайн тоаяь я, аьнна хьадахкийтад тхо, — йоах комбайнера Шерипов Мусас. ХьажкIаш тедаш дола урсаш совхоза механически мастерскера ирдаь тоадарга хьежаш латтар комбайнаш. Совхоза дирекци хьажкIаш комбайнашца хьаяха лерхIаш а хиннаяц. ХьажкIаш хьаяхар махулла сихагIа кхоачашдара шийна доагIа дакъа техникаца кхоачашде дага бац совхозе. Iаьли-Юртареи, Экажкъонги-Юртареи отделенешкара чуэца езаш йола хьажкIаш 1300 совгIа гектар я. Уж мел йола хьажкIаш чуэцара (совхозе пхи отделени кхы а ма йий) Iалаьмате дукха болхлой безаргба. Дика болх беш йолча комбайно 70—80 центнер хьажкIаш хьайоах. Иштта пайдане йола техника лоаттаяр чIоагIа зуламе да.

Укх шера миссел дукха нах хинабац Экажкъонги-Юртарча отделене хьажкIий кхашка. Экажкъонги-Юртарча юртбоахама къахьегамхоша шоаш, новкъостал ца цехаш чуэца лерхI еррига 1000 совгIа гектар хьажкIаш. ХьажкIаш чуэца араваьннав 500 тIех саг. Хьинаре къахьег наха. Октябрьски Цейна сийна социалистически яхье а баьнна къахьегаш ба Талдиева Ислама а Сапралиева Салмана а звено членаш. Шишша норма гаргга хьажкIаш йоахаш къахьег звеной дикагIа болча членаша Бесаева Зара, Алдиева Найба, Сапралиева Изахьата, дуккха кхыбараш. Къаьстта дукха хьажкIаш хьайоах Богатырева Зайнапеи, Маремеи. Дийнахьа хIаране 7 центнер хьажкIаш хьайоах цар. Царна дукха тIехьабисац Талдиева Лейлаи Маднати. Цар хIара дийнахьа ялх-ялх центнер хьажкIаш хьайоах.

Дукха ха йоаццаш Плиевски заготпунктера 27 машин юхаяйтай тIаьда я, аьнна, хьажкIаш дIа а ца эцаш. Отделене къахьегамхошта хьалхашка хаттар эттад: мичахьа, мишта дIатаръергья хьажкIаш? Iалаьмате дукха нах безаргба уж херцае а, хIаьта догIа деча а мича хьоргья уж? ХьажкIаш кIалхара яхара юххера де йиш яр уж дай чу товсар да. Иштта мара уж йокъаяр гIулакх вIаштIехьадаргдац. Хьайоаха хьажкIаш чутовса доаш отделене дац. Уж хьадайтар кхы вIалла ха йоацаш вIаштIехьадаккха деза. Хьадаь доаш дIаоттаде деза Плиевски заготпункте.

Укх шера лерттIа дика квадратни способах Экажкъонги-Юрта хьажкIаш кхеяьй. Цу гIулакха дика къахьийгад Евлоев ШаIипа механизированни бригадо. Бригаде берригаш дукха опыт а йолаш къаьна механизатораш ба. 210 гектара тIа дIайийнай звенос хьажкIаш гектара тIара 30—35 центнер йоал. Цхьайолча моттигашка къаьстта чIоагIа дика хиннай хьажкIаш.

«КУ-2» яхача комбайнашца хьажкIаш хьокхаш я механизаторий звено. Сапралиев, Гагиев цхьан агрегата тIа ва. Евлоев Якъуп ший прицепщикаца Евлоев Хьажбикарца вокха агрегате ва. Бункераш хьажкIех хьалйизай, комбайнаш машинашка хьежаш латт.

— Машинаш кIезига хиларах дукха сеца латта езаш хул комбайнаш, — йоах Сапралиева Мухажара.

Нийса лув механизатораш. Цар дийнахьа хийцца кхозза дукхагIа йоахаргьяр хьажкIаш. Пхийтта минута хьалъюз комбайна бункер. Бункерах кхоъ ах центнер хул, хIаьта комбайнераша ялх сахьата болх бича бархI бункер мара дIаяхьийтаяц. Отделене машинаш ца хилар дац из. Мукъа машинаш дукха я. Цу балхага лерттIа хьожаш саг вац.

— Бункера чура хьажкIаш дIакхахьа транспорт хуле дош лу оаха 80—100 центнер хьажкIаш денна хьакха, — йоах механизатораша.

О. БУЗУРТАНОВ,
(тха соб. корр.).

Доазол дехьара

Исторически лоархIам бола гIулакх

ЛОНДОН, 2 ноябрь. (ТАСС). «Дейли экспресс» яхача газето СССР-а Лакхехьарча Совета сессе Н. С. Хрущева даьча къамаьлах исторически боккха лоархIам бола гIулакх да йоах. Английски печато цу къамаьлах «шийла тIом» дIабаккха, правительстваш эгара керте латтарий совещани чехкагIа е беш бола керда тIахьехам ба из йоах. «Дейли экспресс» яхача газета московски корреспондента Добсона аьлар, «доттагIлен тIехь даь» къамаьл да Н. С. Хрущева доклад, Советски Союз дунен халкъашта юкъе этта латта кхоххам дIабаккха тIехьа хиларах дола тешал да из. «Из доклад, — йоах газето, — эрсий берригаш а барт бе гIерташ хилар да. Цхьаккха хIамано духьале е йиш яц цу гIулакха. Малхбузехьа из гIулакх дIадоло деза Англе дунен халкъашта юкъе латта кхоххам мелбеш эрсаша чIоаггIа низ тIабохийташ хилар кхета а деш».

ХIанз махулла чехкагIа чакхдакханза дарддац правительствай эггара керте латтараш вIашагIкхетилта, яхаш язду «Дейли экспрессо». Герз хьадеча Iовдала дIаухийта миллионаш лоархIам бола рузкъаш соцадаь дIадаккха дерригача дунен тIарча налогаш телача наха цул дикагIа гIулакх ца хила мег...»

„МА-ШАРА акт"

ПАРИЖ, 3 ноябрь. (ТАСС). СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева СССР-а Лакхехьарча Совета сессе яьча доклада керттера теркам тIабохийт французски печато. Парижерча газеташа дикагIа гургболча моттигашка кепа теха арабаьккхаб доклада чулоацам.

Н. С. Хрущева доклада чулоацам машара акт я йоах «Юманите» яхача газета передовой статья авторо Этьен Фажона. «СССР-а Лакхехьарча Совета Сессе яьча Хрущева доклада французаша шолха теркам тIабахийтаб,—яхаш язду цо. — Цхьан хана чухь дерригача дуненна боккха лоархIам бола а, хIаьта иштта французийи советскии наха юкъерча гIулакхашта къаьстта лоархIам бола а дешаш дувц цу тIа».

Алжира хетаяь Н. С. Хрущева доклада раздел СССР-а Францецара эггара дикагIа йола уйлаш ювцаш хилар белгал а доаккхаш, авторо йоах, Алжира деша хьакъехьара Советски Союзо доагIаш нийса лоаттаду колониальни система духьалара гIулакх данне а французашта духьалара гIулакх дац». «Иштта ца хилара совгIа, — йоах статья тIа, — Алжире латтача тIемо йоккха паччахьалкхе хиларах тарра вай мехка сий а лоархIам а боабеш хилар новкъа да СССР-а».

«Цу тайпара, Францех дувце а е дерригача дуненах дувце а Хрущева доклад машара акт я».

Машарга бода никъ хьахьокх СССР-о

БЕРЛИН, 3 ноябрь. (ТАСС). ХIанз дунен халкъашта юкъе латта хьал кIоаргга, масса оагIорахьара доашхаш дола доккха документ а лоархIаш Германски Демократически Республика общественносто къоабалъю СССР Лакхехьарча Совета сессе СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева яь доклад.

Цу тайппара берлински демократически газеташа белгалду герз дIададаккхара программа чакхъяккхара мамогга новкъостал де тIахьехаш дунен тIа мел йолча паччахьалкхений парламенташка СССР Лакхехьарча Совето даь Кхайкарал боккха лоархIам болаш хилар.

СЕПГ ЦК орган долча «Нейес Дейчланд» яхача газето ший хьалхарча оагIон тIа «Дунен парламенташ массаза а латтаргболча машарга бода никъ хьабеллара тIахьех СССР Лакхехьарча Совето» аьнна керте латтача йоазонна кIал дерригача Кхайкарала кепа техай. Газето белгалду, массане а цендаь а герз дIададаьккхача налогаш кIезиглургхилар, керда чуIе цIенош, школаш, заводаш хьалъе а наькъаш сунташ ехка а йиш хургхилар.

Юххьерча статья тIа, Н. С. Хрущева яь доклад къоабал а еш, газето йоах, дунен халкъашта юкъерча гIулакхий хьакъехьа Советски правительства керте латтачо хIанзза даьча къамаьло тешам лу халкъашта, машар Iалашбе гIерташ шоаш хьийга къа толаме кхоачашхургхиларах.

Советски Союзен вокх социалистически мехкашеи, хIаьта иштта машар безаш мел долча низашеи хьийга къа бахьан долаш тIеххьара ха дунен халкъашта юкъера гIулакхаш ходаллал тоаденна хиларца белгалъяьннай яхаш, Н. С. Хрущева даь къамаьл кердадоах дIахо газето.

Октябрь бетта юкъ екъалуш Советски туристий йоккха группа Итале яхар, хIаьта къаьнарча города Помпей дагIийсача пенашка хьежар уж.

Сурта тIа: Советски туристаш Помпеега хьожаш ба.

Публифото сурт.

Доккха новкъостал ду

Дика болх беш я Грозненски района Староюртовски совхозера Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза 2-ча отделененна новкъостал деш йола Асаев Iумар керте вола полевой бригада. Цхьан дийнахьа хIаранена 4 центнер норма йолча йиъ ах—пхиъ центнер хьажкIаш чуэц цу бригада дукхатIа болча болхлоша. Вокх бригадел хьалха бовла лерхI Iумар керте волча бригада къахьегамхоша. Дика бовзаш ба цу бригадацара хIара дийнахьа хьажкIаш чуэцача шишша гаргга нормаш кхоачашъеш бола Султанов Шахти, Габзаев Салауди, Тепсуркаев Бауди, Кунтаев Абду-Рашид, Юнусов, иштта кхыбараш.

Бригада берригача членашта дагадоаллар да Iана кIал ца йохийташ сихагIа шоаш новкъостала баьхкача 2-гIча отделенен хьажкIаш чуэцар.

ХьажкIаш чуэцача новкъостала 80 болхло чувоагIаш йола бригада хинна ца Iеш, 7 автомашини, цаI хьажкIаш чуэца комбайни яйтай Староюртовски совхозо. Доккха новкъостал да ялат сихагIа чуэцара Асаева бригадо дер.

Дикача гIулакхаша цIи дIахозийт

Назрановски районерча «Октябра 40 шу» яхача совхоза 2-гIча отделене дика къахьегарца йовзаш я 1958 шера денз дояркала болх беш йола Дударова Жайнат. Ше беттача пхийтта Iаттах хIаранегара шера планах 1500 килограмм яккха езача 1570 килограмм шура яьккхай Жайната дIабахача 10 бетта. 1959 шу чакхдала юхейисача ши бутт гаргга йолча хана кхоачашдаь ца Iеш тIехкхоачаш а де лаьрхIад Дударовас ше тIаийца социалистически деххараш.

Сийлахь-йоккхача Октябра 42 шу дузача денна сийленца накъа яхара республике дикагIа опыт йолча дояркашкара хьокхам а эцаш, дика къахьег Жайната.

— Даь даьнначох доккхал а деш дагIа ха яц яр, йоах Жайната. ДIахо йодача хана семилетка план ханал хьалха кхоачашъяра кхы а дикагIа къахьегаргда аз сай новкъостащца цхьана.

Ю. ПЛИЕВ.

Оалхазараш кийчду цех

Грозненa юххерча Катаяма яхача юрта совнархоза помещене хьайийллай ханна лаьрхIа оалхазараш кийчду цех.

Цехо ше болх баьча 20 дийнахьа городе бахача нахага дохка 30 тоннал совгIа доадаь оалхазараш дIачуденнад торгови сете.

Кхыдолча балхашта нийсса цига хьалъеш латт оалхазараш кийчдеш йола керттера цех. Сменах 6 эзар оалхазар кийчде, аьнна, лаьрхIа я из. Доадаь оалхазараш доададе дика холодильник хьалъеш а латт цига.

М. ЕРЕМЕНКО.

Кагирхой совгIат

Крекинг-завода болхлошта дика дагадоагIа Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу диза кIеззига денош мара ца дисалта. Массайолча цехашка чакхъяьннай цу Цlейна хетаяь митингаш, собранеш, керда деххараш тIаийцад болхлоша.

Дика къахьег № 11—12 йолча комсомольско-кагирхой установка коллективо. ХIара смена хувца массаза лу вIашкатох балха итоташ, хIаьта установка ерригача коллективо 107 процентал лохехьа йоацаш кхоачашъю план. Болхлоша мехкдаьтта Iоухийташ ца дойтара къовсам лоаттабар бахьан долаш кхоаьй 166 тонн мехкдаьтта продукташ.

— 4-ча квартале 200 тонн кхоергья оаха, — йоах комсомольцаша.

— Из гIулакх, дукхагIа долча цаькъе, тха вIаштIехьадоал шолха профессеш хилар бахьан долаш.

Шоаш болх бе болабалалехьа дIоатIаш бе а декке насосни боахамага хьожаш хул комсомольцаш Г. Саакянц, Г. Харченков, И. Захаренков. Иштта хьаIов цар кхоеш йола мехкдаьтта продукташ.

Массайолча цехашка керда яьккхай ханал хьалха план кхоачашъяра болхлой тIахьехаш йола гойтара агитаци. Номераш 1, 2, 2-а йолча цехашка хоза тоа а ях хьалтехай «Семилетка 6 шера»! яха лозунгаш.

Сакъердамеи дикеи концерт оттаде а лаьрхIад завода къонача болхлоша. Дезача Цlейна хетаяь сайре хургья заводе. Цига концерт оттадара чIоагIа кийчо ю комсомольцаша В. Болдыревас, Р. Жуковас, В. Альберта, иштта кхыбараша.

Шеко яц крекингсташ, къаьстта кагирхой, Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дузача денна сийленца накъа гIоргхилар.

К. ЗАБЕЛИН.
ВЛКСМ заводской комитета секретарь.

Шоаш Сийлахь-боккхача Октябра совгIат кийчдеш, «Шалински» совхоза цхьоалагIча отделенен механизатораша дош делар — 1-гIа ноябрь тIакхоаччаш планал совгIа 150 гектара тIа гурахь дIадув ялат дIаде аьнна шоаш денна дош сийленца кхоачаш а дир цар.

Сурта тIа: тракторист А. Черноротови прицепщик П. Николайченкои планал сов гIа гурахьа ялат дIаде лаьтта оахаш ба.

Х. Мукаева сурт.

Дика жа леладераш

Наурски районе «ЦIе байракх» яхача колхоза председатель нов. Загорулько волча вера юкъерча детIара, зIамига саг. Из вар Урус-Мартановски районера Исмаилов Махьмад. Ше колхозе болх бе безам болаш а, хIаьта шийна жа леладара дола гIулакх дика довзаш хилар а, дIадийцар цо председателага. Цул совгIа шийца кхы а новкъостий — жа леладархой Умаров Сайпуи, шоай истий Салимати Джуградои болга дIахайтар Махьмада. Дика болх бергба аьнна дош делар цар. Нов. Загорулько цун дехар кхоачашдир.

Дукха ха ялалехьа Исмаилов Махьмад керте а волаш жа леладархоша дIаболабир колхоза болх. Жана доакъара лаьрхIа моттиг къоастайир колхозо. Жа леладерхошта хьалхашка дукха гIулакхаш латтар. Жа чудохка желаш, цул совгIа шоашта чубаха цIенош тоаде а, топпар хьаха а безаш бар уж.

Салимати Джуградои цхьан минута са ца лоIаш чуийнна топпар хьаха а, кIир тоха а болабелар. Махьмадеи Сайпуи новкъосталца дукха ха ялалехьа йистебаьлар уж жана лаьрхIа желаш а, шоашта чубаха цIенош а тоадаь. Желашта дукха гаьна доаццаш да эшаш дола гIожа доакъар а.

— ХIанз хьатIадоагIа Iа а новкъа дац тхона, — йоах Исмаиловас,— мел эшаш бола кхоачам Iалашбаь даьннад тхо.

ВоккхагIа вола чабан Насипов Роман керте латтача дахкаш дола жа леладеча бригадаца, дика Iана кийчо яраи, уж дика а леладеш цхьаккха устагI ца балийтараи, махулла дукхагIа царгара тха даккхараи, яхье бовла лаьрхIад нов. Исмаилова бригадерча жа леладераша.

ВорхI шерара план ханал хьалха кхоачашъе лаьрхIад жа леладераша.

КРЫМОВ.

Город тоалуш латт

ХIара ди тIехьагIа хозлуш латт Нохч-ГIалгIайчен столица. Эзараш болча грозненцаша дакъа лоац шоай город тоаяра.

Района активе дакъа лоацаш бараш — 300-нел тIех саг гулвелар Октябрьски райисполкоме. Царна хьалхашка, «Района санитарни гIулакх а из тоаяра къахьегамхошта хьалхашка латта дехкараш а» яха доклад йир райисполкома председатела нов. Асхабалиева. Районера берригa бахархой цу месячника юкъе боалабе лаьрхIар цига.

Гулбеннараша берригача районерча къахьегамхой цIерах социалистически яхье бийхар Ленински районера къахьегамхой. Цар де лаьрхIад дуккха а балхаш: гаьнаш дIайогIа, наькъаш тIа асфальт йилла, иштта кхыдараш а.

Шоай район тоаяра иштта дика къахьет Сталински районерча къахьегамхоша а. Укх шера 7800 гектар дIайогIа а, кхычарна эшаш дола гIулакх де а лаьрхIад цар. Уж балхаш дара дика къахьегарца белгалбаьннаб Грозненски Iилма-тохкама института, нефтеперерабатывающи завода, ацетоно-бутилови завода, иштта кхыча предприятей болхлой.

П. ПОПОВ.

„Буревестник" котъяьннай

Йистеяьннай Грозерча командашта юкъе шахматех ловзарца хьалхара моттиг яккхара йола соревнованеш.

Дикеи, цхьоагIо йолаши, барт тайнеи лейзар укх шера республика чемпиона цIи яьккха «Буревестник» яха команда. Цу команде чубоагIаш бар нефтяной и педагогически институташкара студенташ.

65 очко яьккхача «Буревестник» командала дукха тIехьайисанзар «Труд» яха команда а. Цо яьккхар 63,5 очко.

КхоалагIа моттиг яьккхар «Спартак» яхача команда.

Барт а цхьоагIо а йоацаш во лейзар «Локомотив», «Динамо» яха командаш.

Ала дезаш да вай республикерча шахматистий низаш а цар говзал а тIехь-тIехьагIа совъювлилга. Дукха ба шахматех ловзараши ловза безам бараши. Цхьабакъда, чакхъяьннача соревнованешта юкъе геттара кIезига чуэзабар шахматисташ. Цул совгIа кIезига яр командаш а.

Иштта, дукха хало йоацаш, «Труд» яхача цхьан командаца мара леррIа къовсам а ца лоаттабеш котъяьлар «Буревестник».

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

Къона саг яц Дикаева Мана. ХIаьта а цIагIа Iохайна ца яIаш масоахана а болх беш я из. Iурра денз сарралца хул из «Шалински» совхоза 5-ча отделене шурийтоварни ферме Iаьсашта гIулакх деш.

ХIанз цо леладеш 24 Iасилг да. Царех цхьанне а 20 ди а даьннадац. Дикаевас дика гIулакх дар бахьан долаш дика тоаденна а сиха детI дахьаш а да уж. Массаза цIенеи екъеи хул уж чудоахка моттиг, хIаьта даа хIама а хул. Деррига Iаьсий дика хьалкхеде лаьрхIад Дикаевас кастта хургйолча Пленума сийна. Ший дош чIоагIа леладу цо.

М. ТКАЧЕНКО.

Сурта тIа: Ши кIира даьннача ше леладеча Iасилга гIулакх деш йоалл М. Дикаева.

Х. Мукаева сурт.

«Октябра 40 шу» яхача совхоза ТIой-Юртарча 2-гIча отделенена хьажкIаш чуэцача доккха новкъостал ду Бурочарча Зооветтехникума студенташа. Шоай дийнахьа йола нормаш тIехкхоачашъю цар.

Сурта тIа: (аьттехьара аьрдехьа) Халухаев Абдул-Мажит, В. Черевичко, Л. Джанаева хьажкIаш Iойоассаеш боахк.

Ю. Плиева сурт.

Колхозе алапи тел

«Тахан алапи лу», аьнна хоам бир ЦхьоалагIча май цIерах йолча колхозерча къахьетамхошка.

Колхоза кассир Кузнецова Леля йолча баьхкар доаркаш, свинаркаш, иштта кхы фермай болхлой.

Эггара хьалха алапи хьайийцар дикагIа йолча доярка Керина Надежда. ТIаккха хьатIавера дикагIа вола жаIу, Урусмамбетов. 130 Iаьхар кхебир цо 100 жийгара. 2984 сом ахча ийцар цо. Игнатова Корнейс даьккхар 764 къахьегама ди. Царех цунна делар 1619 сом.

Дика ахча ийцар колхозе болх беш болча кагирхоша а.

Шоашта цIагIа эшаш йола хIама эца йиш я колхозникий хIанз колхозе алапи телар бахьан долаш.

Р. АЛИМОВ.

Дикача совгIаташца накъа боагIа

Сийлахь-боккхача Октябра сийна дикача совгIаташца накъа боагIа Грозненски кога бувха гIирс беча фабрика къахьегамхой. Семилетка укх хьалхарча шера итт бетта йола продукци арахецара план кхоачашъяьй цар ткъоалагIча октябре. хIаьта цхьоалагIа ноябре кхаччалца итт бетта планал совгIа цхьа миллион сома продукци ара а хийцай. Иштта, 9 бетта кходаьд 91,9 эзар дециметр тIоарска, 110,7 эзар дециметр чутоха кIада, 95,3 эзар дециметр эйраш. Кхоьйча материалех 6100 пар кога бувха гIирс баьб болхлоша.

Социалистически яхье баьннараш та юкъе хьалхле лелаю маьчаш еча цехерча обтяжчика Бетиргараев ИбрахIимеи, закроечни цехерча Шамурзаев Iалауддинеи. Цар бетта йола план цаI ах — шозза тIехкхоачашъю. Царел тIехьа ца бусаш ба штамповочни цехера Пешков Михаили, модельни цехера Айрапетянци.

Оахош даьхача толамех кхоачамбаь а ца Iеш кхы а дукхагIа толамаш доахаргда оаха, йоах болхлоша.

М. С. ПЛИЕВ.

ЦхьоалагIа энтомологически выставка

23-ча октябре денз 1-ча ноябре кхаччалца болх беш хиннай республикански санитарни просвещене ЦIагIа вIашагIъелла чоапилги а иштта кхыйолча садоахкача хIамай а выставка.

Нагтахьа ярашкара дIаиккхача выставкера садоахка хIамаш 1956—58-ча шерашка гулъяьй Грознен цун гонахьарча моттигашкеи.

Городской санэпидстанце хьалхленца вIашагIъеллаяр выставка.

Шо-шоай семействаши, отрядаши, видаши а яь, хьахьокхаш яр Грозненски районера ерригa садоахка хIамаш.

Специалисташта — энтомологашта хинна ца Iеш, кхыболча специалисташта — агрономашта, зоотехникашта, бешамаш лелаераша, лорашта, иштта кхыбараша чIоагIа сакъердаме яр из выставка. Къаьстта пайда лора выставка школашка биологи хьехача хьехархошта.

Нагахьа санна дIахо йодача хана вай республикерча дешархоша шошоай районашка уж садоалла хIамаш гулйоре из боккхача пайданера гIулакх дар.

Н. КОШЕЛЕВ,
хьехархо-энтомолог.

Поездаш лелара йола керда расписани

Пассажирски поездаш лелара йола керда график вIашагIъеллай Грозный яхача машиннаькъа станце.

Грозне гIолла тIехъювл поездаш:
№ 19—20 йола Баку—Москва,
№ 31—32 йола Баку—Киев,
№ 53—54 йола Махачкала—Москва,
№ 71—72 йола Баку—Ростов,
№ 79—80 йола Мин-воды—Саратов.

Массаза санна дийнахьеи бусси кхозза йода Грозный—Гудермес яха поезд.

Къахьегамхой депутатий городской Совета исполкома къоастадаьд Грозне хьаухаш бола пассажираш дикагIа Iалашбара гIулакх. Пассажирий хIамаш дIа-юха кхухьаргйолаш бола болхлой хургба вокзале, шоай номераш а формаш а йолаш хургба уж.

Вокзалерча майдана тIа таксеш а хургья дукхагIа, хIаьта цига диспетчерски пункт а хургья.

М. ЕРЕМЕНКО.

Редактора заместитель
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Къахьегама овсарле лакхъеш дола наькъаш

ВорхI шера план ханал хьалха кхоачашье гIерташ шоай низ а хьинар а ца кходеш болх беш боахк Грозерча крекинг-завода болхлой, инженераш, техникаш. Цхи бIаь совгIа рационализаторски предложениеннай цар укх шера, царех 400 совгIа предложени производства юкъе а йоалаяьй. Уж рационализаторски предложенеш юкъейоалаяр бахьан долаш 3 миллион гаргга сома пайда баьб рационализатораша ворхI шера плана лаьрхIа.

Воздушни компрессора автоматизаци е, аьнна, предложени елар крекинг-завода энергоцеха керттерча инженера н. Абакумовеи, электролаборатора начальник волча нов. Снесареи. ЧIоагIа къахьийтар цар цу компрессора автоматизаци е гIерташ, хIаьта юххера а вIаштIехьадаьлар компрессор автоматаца болх бе йолаялийта. Иштта, электрик волча нов. Ищенко енна радионализаторски предложени юкъейоалаяр бахьан долаш дукха электроэнерги кхояьй, цига массайолча объекташка йоагар дийнахьеи бусси электролампаш. Цул совгIа, массайолча объекташка лампаш сегаш а йоаеш а болхлой латтар, хIанз из берригa болх автомато бу.

Заводе чIоагIа езаш яр газокомпрессора клапанашта эшаш йола пластинкаш. Уж пластинкаш эшар бахьан долаш компрессорашта ремонт еча хана чIоагIа дукха ха йовра, хIана аьлча пластинкаш хьайийцар заводе, гаьнача городашкара хьакххьа езаш хулар, дукха мах бодар царех.

ДарегIа а чIоагIа а долча болатах пластинка е мегаш хилара рационализаторски предложени елар № 2 йолча цеха инженер - механик волча нов. Бажанова. Цу гIулакхо торо хулийт газокомпрессорга шийханнахьа а чехка а болх байта, цул совгIа ворхIазза лохбеннаб цунах дIаоода мах. Боккхача лоархIаме технически гIулакхаш да рационализаторий комплексни бригадаш хиларе.

Раствор кийчъяра, технологи хувцара боккха болх бир шоашта юкъе инженераш н. н. Болотови, Овсянникови, Полякови юкъе болаш йолча рационализаторий комплексни группо. Шийга дIаоодаш бола мах дика лохбеш йола раствор кийчъяра керда технологи юкъейоалайир цар. Цу кердача гIулакхо торо хулийт шера 300 эзар сом ахча кходе.

Инженераш нн. Булгаков, Шумовский, Афанасенко юкъе а болаш йолча комплексни бригадо № 5 йолча установканна реконструкци е, аьнна, рационализаторски предложени елар. Из предложени производства юкъейоалаеш дакъа лаьцар ерригaча завода коллективо.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара сийна укх шера план цу денга кхоачашъергйолаш керда дехараш тIаийцад крекинг-завода коллективо.

М. ЦУРОВ.

Нийса никъ

Нестеровски юкъерча школа иттлагIча класса дешархоша, дешара шу йистедала гаьна долаш, уйла йора, аттестат хьаийцача мича гIоргда вай, яхаш. Цхьабараштa, ерригa класс хьавIашагI а теха, колхозе керда хьаеш латтача боабашкий ферме бахача бакъахьа хетар, вокхарна шурий-товарни фермашка баха ловра. Дукха къувсар дешархоша, фу дича бакъахьа да ца ховш. Нечаева Надя юстара хулар цу хабарашта. Дукха ха яр цо «Путь к коммунизму» яхача колхозе яха чIоагIо яь.

Надяс ше колхозе йода аьнна цIагIа дIахайтача, чIоагIа раьза йоацаш хилар нана.

— Фуд Iа дага лаьцар, са йиIиг, —цецъяьлар Анна Антоновна, — ХIанзалца дийша а дийша боабашкаш кхее хьо мишта йода? Хьайна мел ховр а диц ма лургдий хьона.

— ХIама дергдац, мама. Дешар а дицлургдац. — бIуоенна дош делар Надяс. — Цкъа болх а баь гIоргья со институте.

Фу аргдар нанас йоIага, дас а цунга даьккхача. Иван Александровича дика довз колхоза вахар. 25 шу совгIа ха я цо цига болх бу. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат ва из.

Безаме тIаийцар ферма болхлоша керда тIаена йоI. ТIехь-тIехьагIа хьакхаштагIа йолаш, балха говзал дикагIа Iомаеш дIайолаелар Надя. Цунна новкъостал дора ферма заведующе А. Еремина, птичницаша Р. Павленкос, Н. Гейворонскаяс, иштта кхычар. Ферма ткъо эзар совгIа боабашк я. Царга массанега хьажа веза, ханнахьа хIама дуаде деза. Сецца дIаболабенна сарралца балхаш деш хул птичницаш.

Дукха ба колхозе, школа йисте а яьккха балха баьхка кагирхой. Царех ба А. Кондрашев, М. Синчиков, Н. Тюльпиков, Ф. Елагин, иштта кхыбараш. Колхоза балхех кхийтача институташка, техникумашка деша баха уйла я цар.

— Хала бале а нийса никъ ба цар хьаллаьцар,—йоах колхозникаша.

Цхьабакъда, цхьан хIама раьза бац къона болхлой: комсомола райкомо кIезига теркал бу уж школера арабаьлча денз. Мишта бах уж, фу ду цар, деш-дешац — цхьаккха хIаман йоакхо яц цар.

ДIахо йодача хана кхы а дикагIа болх бе уйла йолаш ба птичницаш, цудухьа комсомола райком декхарийла я цар болх сакъердамегIа хургболаш, уж общественни вахара юкъе озаш, цар дика гIулакхаш хьаллоацаш хила.

М. ХРОЛОВ,
Нестеровски юкъерча школа завуч.

Тахан кинотеатрашка

Челюскиний цIерахча кинотеатре
Йоккха зал — «Дошо эшелон»
долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
ЗIамига зал № 1—«Дошо эшелон»
долалу 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗIамига зал № 2 — бериий сеанс «Серый разбойник».
долалу. 9, 11.
«Дошо эшелон».
долалу — 1, 5, 7, 9.
долалу — 9.15, 11.15.
ЗIамига зал № 3 — «Васек Трубачеви цун новкъостийн»
«Нискаоуори кхалнах»
долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 8.15, 10.15.
«Родина» яхача кинотеатре
Iан зал — «Дошо эшелон»
долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23: редактора зам. — 2-07-01: бехктокхама секретара — 2-25-72: Корректорске — 2-30-91 партийни вахарен экономикан отделий — 2-25-72:
СФ01833
1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революце проспект, 30/3: Заказ № 6820